

สถาบันพัฒนาวิชาการปัญญาภา
PANYAPA ACADEMIC DEVELOPMENT INSTITUTE

วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์ Journal of Development and Education Science

ISSN: 3057-1995 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568)
Vol.1 No.3 (September-December 2025)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568)
Vol.1 No.3 (September–December 2025)

โดย

สถาบันพัฒนาวิชาการปัญญาภา
Panyapa Academic Development Institute

วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์

Journal of Development and Education Science

ISSN: 3057-1995 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2568)

Vol.1 No.3 (September–December 2025)

เจ้าของ สถาบันพัฒนาวิชาการปัญญาภา

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.รัตน์ ปัญญาภา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กองบรรณาธิการ

1.รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พิมพ์วง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2.รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธิรักษ์ ปรานนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3.รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
4.รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
5.รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ผิวทองงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
7.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
8.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ ไศกค้อ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์ ดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชน คือ สถาบันพัฒนาวิชาการปัญญาภา เริ่มต้นดำเนินการในเดือนมกราคม 2568 เป็นวารสารสาขาสังคมศาสตร์ (Social Sciences) ที่เน้นรับบทความด้านการพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา ภาษาศาสตร์ ไทยคดีศึกษา ศาสนา ปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วัตถุประสงค์

วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไปที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย การศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงอย่างเป็นระบบในรูปแบบบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

ขอบเขต

วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์เป็นวารสารสาขาสังคมศาสตร์ (Social Sciences) ที่เน้นรับบทความ ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา ภาษาศาสตร์ ไทยคดีศึกษา คติชนวิทยา ศาสนาปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม และ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประเภทของบทความที่รับตีพิมพ์

- 1.บทความวิจัย (Research article)
- 2.บทความวิชาการ (Academic article)
- 3.บทวิจารณ์หนังสือ (Book review)

กำหนดตีพิมพ์เผยแพร่: ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่

- ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-เมษายน
- ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน-ธันวาคม

ภาษาที่รับตีพิมพ์: ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กระบวนการพิจารณาบทความ:

ทุกบทความที่ส่งเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์จะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและประเมินคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) อย่างน้อย 2 คน (หรือ 3 คนตามบริบทเป้าหมายการส่งบทความของผู้ นิพนธ์บทความ) โดยปกปิดข้อมูลของทั้งสองฝ่าย (Double Blinded)

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สถาบันพัฒนาวิชาการปัญญาภา 149/16 หมู่ 6 ตำบลขามใหญ่
อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000 โทร. 0986591665
จดหมายอิเล็กทรอนิกส์: rattana.prof@gmail.com

หมายเหตุ :

ข้อเขียนหรือบทความใด ๆ ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ถือเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้นิพนธ์บทความ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่มีข้อผูกพันโดยประการทั้งปวง

บทบรรณาธิการ

สถาบันพัฒนาวิชาการปัญญาภา ได้ดำเนินการจัดทำวารสารวิชาการชื่อว่า “วารสารพัฒนศึกษาศาสตร์” ซึ่งหมายถึงวารสารแห่งศาสตร์การพัฒนาและศาสตร์การศึกษา (Journal of Development and Education Science) รับผิดชอบเผยแพร่บทความสาขาสังคมศาสตร์ (Social Sciences) เน้นรับบทความด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา ภาษาศาสตร์ ไทยคดีศึกษา คติชนวิทยา ศาสนาปรัชญา ศิลปวัฒนธรรม และ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในวารสารฉบับนี้มีบทความตีพิมพ์เผยแพร่ทั้งสิ้น 5 บทความ ได้แก่ 1) การพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี 4) บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 5) การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่านที่กรุณาให้ความไว้วางใจในการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารพัฒนศึกษาศาสตร์ และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ทำหน้าที่พิชิตพิจารณาถ้อยแถลงบทความและ ขอขอบคุณข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินการจากผู้อ่านและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ซึ่งกองบรรณาธิการจะนำไปปรับปรุงพัฒนาทั้งด้านการบริหารจัดการและด้านคุณภาพของบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ เพื่อให้วารสารได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา

บรรณาธิการ

สารบัญ | Contents

ลำดับที่	บทความ	หน้า
1	การพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ วรศรา จันทร์พวง	1
2	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1 ศราวุฒิ สุขสบาย	15
3	ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ณัฐภา เจียวเลียน	24
4	บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ธรรศยา หล้าอุดม	40
5	การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ พรธิวา ปันนะสาร, สุวดี อุปปินใจ, และ ไพโรภ รัตนชวงค์	54

การพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น รายวิชา
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียม
อุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

วริศรา จันทร์พวง

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ประสานงานบรรณกิจ, จดหมายอิเล็กทรอนิกส์: std.64121100126@ubru.ac.th

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
บทความวิจัย คำสำคัญ: การพัฒนา; แบบฝึกทักษะ; สิทธิและเสรีภาพ; รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วันที่รับบทความ: 11 เมษายน 2568 วันที่แก้ไข: 21 สิงหาคม 2568 วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2568	การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นวิชาหน้าที่พลเมือง และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำนวน 39 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 8.66 และมีผลคะแนนหลังเรียนคิด 17.15 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยเท่ากับ $17.16 - 8.66 = 8.49$ โดยมีค่าร้อยละพัฒนาการคิดเป็นร้อยละ เท่ากับ 77.10 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทำแบบทดสอบ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Development of skill training on respecting the rights and freedoms of oneself and others, Social Studies, Religion and Culture subject, for Mathayom 1/7 students, Ubon Ratchathani Demonstration School, under the Office of the Secondary Education Area, Ubon Ratchathani, Amnat Charoen

Warisara Chanphuang

Department of Social Studies, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University
Corresponding author email: std.64121100126@ubru.ac.th

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Research article</i>	This research aimed to develop a skill training on respecting the rights and freedoms of oneself and others in the subject of civic duty and to compare the academic achievement before and after studying with the skill training on respecting the rights and freedoms of oneself and others of 39 Mathayom 1/7 students of Triam Udom Suksa Pattanakarn School, which was the target group selected specifically. The data collection tools were the learning management plan and the achievement test. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation (S.D.) statistics. The research results found that 1) The academic achievement of students before studying was an average score of 8.66 and the post-study score was 17.15. The average score increased by an average of $17.16 - 8.66 = 8.49$, with a percentage of development of 77.10 percent. 2) The results of the comparison of academic achievement from the test showed that students had higher academic achievements before and after studying than before studying with statistical significance at the .05 level.
Keywords: <i>Development; Skill training; Rights and freedoms; Social studies, religion, and culture subjects</i>	
<i>Received: 11 April 2025</i> <i>Revised: 21 August 2025</i> <i>Accepted: 21 August 2025</i>	

บทนำ

ในอดีตประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งเป็นการปกครองแบบการปกครองที่มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครองและมีสิทธิ์ขาดในการบริหารประเทศ ในระบอบการปกครองนี้ กษัตริย์ก็คือกฎหมาย กล่าวคือ ที่มาของกฎหมายทั้งปวงอยู่ที่กษัตริย์ คำสั่ง ความต้องการต่าง ๆ ล้วนมีผลเป็นกฎหมาย กษัตริย์มีอำนาจในการปกครองแผ่นดินและพลเมืองโดยอิสระ โดยไม่มีกฎหมายหรือองค์กรตามกฎหมายใด ๆ จะห้ามปรามได้ แม้องค์กรทางศาสนาอาจทัดทานกษัตริย์จากการกระทำบางอย่างและองค์รัฐธำมณี (กษัตริย์) นั้นจะถูกคาดหวังว่าจะปฏิบัติตามธรรมเนียม แต่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ไม่มีรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใด ๆ ที่จะอยู่เหนือกว่าคำชี้ขาดของกษัตริย์ ตามทฤษฎีพลเมืองนั้น ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มอบความไว้วางใจทั้งหมดให้กับพระเจ้าแผ่นดินที่ดีพร้อมทางสายเลือดและได้รับการเลี้ยงดูมาเป็นอย่างดี ตั้งแต่กำเนิดเพื่อการเป็นผู้ปกครอง (<http://wiki.kpi.ac.th/index>. สืบค้น ณ วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2567)

เมื่อเวลาผ่านไปได้มีการเรียกร้องจากประชาชนให้เปลี่ยนการปกครองให้เป็นรูปแบบประชาธิปไตยซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติการปกครองในปีพ.ศ.2475 โดยคณะราษฎร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งมีผลทำให้สยามเปลี่ยนรูปแบบประเทศจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ และเปลี่ยนรูปแบบการปกครองไปเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา เกิดขึ้นจากคณะนายทหารและพลเรือนที่ประกอบกัน เรียกตนเองว่า "คณะราษฎร" โดยเป็นผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์โลกตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองภายในประเทศ การปฏิวัตินี้ดังกล่าวก่อให้เกิดประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสยาม แม้ว่าจะยังเป็นเพียงฉบับชั่วคราวอยู่ก็ตาม ข้อความในรัฐธรรมนูญเริ่มต้นมาตรา 1 ความว่า "อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย" รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยยกเลิกพระราชอำนาจที่มีมาแต่โบราณ อาทิ พระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมาย การพระราชทานอภัยโทษ และพระราชสิทธิในการยืนยันผู้สืบราชสมบัติและรัชทายาท หรือจะกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญดังกล่าวจำกัดอำนาจทั้งหมดของพระมหากษัตริย์ โดยยังมีได้ยกเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ไปเท่านั้น รัฐธรรมนูญยังได้จัดตั้งคณะกรรมการราษฎรเป็นฝ่ายบริหาร และสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาที่ได้มาจากการแต่งตั้งจำนวน 70 คน (<https://th.wikipedia.org> สืบค้น ณ วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2567)

ปัจจุบันมีการประกาศให้ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและฉบับชั่วคราวมาแล้ว ทั้งสิ้น 20 ฉบับ ซึ่งฉบับที่บังคับใช้ในปัจจุบัน กล่าวคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นมาซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิ - เสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกหรือการเลือกปฏิบัติแต่อย่างใด ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ สามารถเลือกหนทางการดำเนินชีวิตของตนเองได้ โดยอาศัยหลักของศีลธรรมและข้อกฎหมาย โดยอำนาจของประชาชนนั้นถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไว้ว่า “มาตรา๒๕ วรรคหนึ่ง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือใน

กฎหมายอื่น บุคคล ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2558) ดังนั้นทุกคนจึงต้องศึกษาและเรียนรู้ในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง รวมไปถึงหลักการและแนวทางในการปฏิบัติตนการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของ รายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และ ทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาหรือสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ดี ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน (วิภาพรรณ พินลา, 2560) ตามที่ผู้วิจัยเป็นนักศึกษาปฏิบัติการสอนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี ได้สอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพตนเองและผู้อื่น ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 พบว่า นักเรียนไม่ได้มีความสนใจในรายวิชาที่สอน นักเรียนไม่สามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างสิทธิและเสรีภาพของตนเอง และไม่สามารถปฏิบัติให้เหมาะสมกับการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ไม่สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีลำดับขั้นหรือแยกแยะประเด็นได้เท่าที่ควร

จากสภาพการณ์ดังกล่าวทำให้นักวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียน เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น และเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งพัฒนาการเรียนการสอนโดยการนำสื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆและแบบฝึกทักษะในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น สามารถเรียนรู้พร้อมทั้งสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ นักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น วิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ
2. เพื่อการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี ด้วยวิธีการใช้แบบฝึกทักษะให้ดียิ่งขึ้น
2. สามารถพัฒนาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองของครูในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ในการใช้วิธีการสอนด้วยแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร

การศึกษครั้งนี้ ทำการศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 395 คน

1. กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษครั้งนี้ ทำการศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 39 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ แบบฝึกทักษะ

2.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

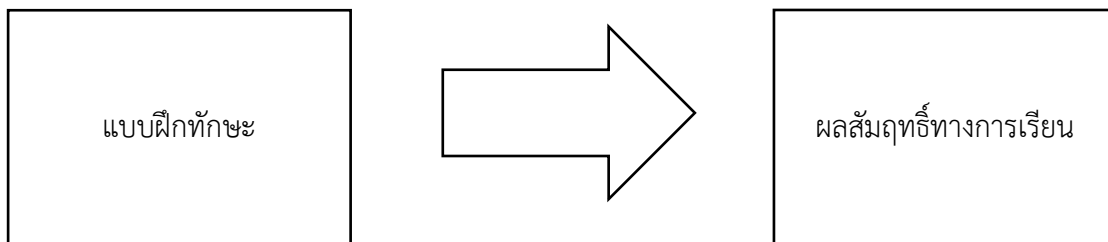
เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเนื้อหา เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ในวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน 2551

4. ระยะเวลาในการทำวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1/7 ปีการศึกษา 2567 โดยใช้เวลาทำการทดลองเป็นเวลา 3 คาบๆละ 50 นาที เป็นเวลา 2 สัปดาห์

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาแบบฝึกทักษะเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธาธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธาธานี อำนาจเจริญ ครั้งนี้ มีประเด็นการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. ประชากร

การศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธาธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธาธานี อำนาจเจริญ จำนวน 395 คน

กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุดรธาธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธาธานี อำนาจเจริญ จำนวน 39 คน

2. แบบแผนในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบแผนหนึ่งกลุ่มสอบก่อนและหลังการทดสอบ (One group pretest-posttest design)

O1 X O2

O1 แทน แบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
X แทน แผนการจัดการเรียนรู้

O2 แทน แบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแบบปรนัย 4

ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

แบบฝึกทักษะ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

4. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

วิธีการสร้างตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างและการหาประสิทธิภาพเครื่องมือ ดังนี้

4.1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คู่มือครูและหนังสือเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4.1.2 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

4.1.3 ผู้วิจัยคัดเลือกหน่วยการเรียนรู้ที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 จะสามารถนำไปใช้

ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน และคำนึงว่าจะต้องเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน สามารถปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดี รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

4.1.4 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

4.1.5 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องตามกิจกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครอบคลุมเนื้อหา จำนวน 3 แผนการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

4.1.6 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีตามสภาพจริงต่อครูพี่เลี้ยง เพื่อขอคำแนะนำ ใน ส่วนที่บกพร่องแก้ไขเพิ่มเติม

4.1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ ความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ระหว่างผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหา สาระ กิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบให้คะแนน ดังนี้โดยมีการให้เกณฑ์คะแนน ดังนี้

- ให้คะแนนเป็น +1 เมื่อแน่ใจว่า แผนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด ตรงตามเนื้อหาสาระสำคัญ และเหมาะสมกับผู้เรียน

- ให้คะแนนเป็น 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ครอบคลุมคล้อยกับ มาตรฐานและ ตัวตรงตามเนื้อหาสาระสำคัญ และเหมาะสมกับผู้เรียน

- ให้คะแนนเป็น -1 เมื่อแน่ใจว่า แผนการจัดการเรียนรู้ไม่ครอบคลุมคล้อยกับ มาตรฐานและ ตัวตรงตามเนื้อหาสาระสำคัญ และเหมาะสมกับผู้เรียน แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence : IOC) ระหว่างองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ จะต้องได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของทุก องค์ประกอบตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป

4.1.9 นำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.1.10 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1/7

4.2 การสร้างแบบฝึกทักษะ

การสร้างและหาคุณภาพของแบบฝึกทักษะวิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คู่มือครู หนังสือแบบเรียน และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมใน วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น และศึกษาข้อมูลจากคู่มือครูหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของสถาบันอักษรเจริญทัศน์ (อจท.) ศึกษาวิธีการสร้างแบบฝึกทักษะจากหนังสือเอกสาร และงานวิจัยที่ผู้วิจัย ผ่านมาศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้รูปแบบ และขั้นตอนการ สร้างแบบฝึกทักษะ วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4.2.2 สร้างแบบฝึกทักษะวิชาหน้าที่พลเมือง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 จำนวน 1 ชุด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เรื่องที่ 2 วิธีการปฏิบัติตนในการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เรื่องที่ 3 ผลที่ได้รับจากการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

4.2.3 นำแบบฝึกทักษะในรายวิชาหน้าที่พลเมืองที่สร้างเสร็จแล้วตรวจสอบคุณภาพ (Quality Evaluation) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างแบบฝึกทักษะ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพที่สร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญแล้วถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ ตรวจสอบคุณภาพได้จริง ซึ่งในการตรวจสอบประเมินคุณภาพในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างแบบ ฝึกทักษะ จำนวน 1 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบฝึกทักษะกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ดัชนีสอดคล้องโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างแบบฝึกทักษะกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC : Index of Item-Objective Congruence) (ประภาพรรณ เสี่ยงศ, 2551) กำหนด

เกณฑ์การประเมินที่ใช้ได้ เมื่อขอสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 โดยกำหนด เกณฑ์ประเมินดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแนใจวแบบฝึกทักษะนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แนใจวแบบฝึกทักษะนั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้คะแนน -1 เมื่อแนใจวแบบฝึกทักษะนั้นไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ผลการ วิเคราะห์ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึก ทักษะตั้งแต่ 0.60 - 1.00 3.4.2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้ในการทดลองต่อไป

4.3 การสร้างแบบทดสอบ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน - หลังเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างและการหาประสิทธิภาพเครื่องมือ ดังนี้

4.3.1 ศึกษาทฤษฎีวิธีสร้าง เทคนิคการเขียนแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ คู่มือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560)

4.2.2 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้แกนกลาง มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด โดยพิจารณาจาก ความสำคัญของตัวชี้วัด ให้ครอบคลุมเนื้อหา เรื่อง สถาบันทางสังคม

4.2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

4.2.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อครูพี่เลี้ยงและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามละจุดประสงค์การเรียนรู้

4.2.5 นำคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index Of Item - Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกองค์ประกอบตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป

4.2.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือกับนักเรียนที่เคยเรียนวิชานี้มาก่อน เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

4.2.7 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงพัฒนาแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขั้นเตรียมการสอน

5.1.1 เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและแบบฝึกทักษะ ด้วยการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี

5.1.2 เตรียมสื่อการสอน ได้แก่ สื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ แบบฝึกทักษะ แบบทดสอบ เกมออนไลน์ Padlet เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้

5.2 ขั้นตอนการทดลอง

5.2.1 ทดสอบก่อนเรียน เป็นการทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น จำนวน 20 ข้อ

5.2.2 ทำการสอนโดยดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี

5.3.3 ทำการสอนโดยดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7

5.3 ขั้นตอนหลังการทดลอง

5.3.1 หลังจากการจัดการเรียนรู้สิ้นสุดลง ผู้วิจัยนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนด้วยด้วยแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการอุบลราชธานี ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้มาทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้

5.3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยต่อไป

5.3.3 ประเมินและสรุปผล

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

6.1 วิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ใช้สถิติการวิจัยประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า พัฒนาแบบฝึกทักษะเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1) ผลการประเมินคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่าการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นภาพรวมว่าเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องในระดับมาก (ค่า IOC เท่ากับ 1.00) ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี ด้วยแบบฝึกทักษะ วิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี ให้มีประสิทธิภาพปรากฏว่านักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 8.66 และมีผลคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 17.15 ดังนั้น นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยเท่ากับ $17.16 - 8.66 = 8.49$ เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นโดยมีค่าร้อยละพัฒนาการคิดเป็นร้อยละ เท่ากับ 77.10

3) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากการทำการทดสอบกลุ่มเป้าหมายก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี ด้วยแบบฝึกทักษะ มีคะแนนหลังเรียนเมื่อพิจารณาจากคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนผลปรากฏว่านักเรียนมีผลวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้า การพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 มีประเด็นที่พบดังต่อไปนี้

1. แบบฝึกทักษะ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าและได้สร้างขึ้นนั้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องในระดับมาก (ค่า IOC 1.00) เมื่อประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความสอดคล้องมากสามารถนำไปใช้ได้ หมายความว่าแบบฝึกทักษะดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนทั้งนี้เนื่องจากผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้แบบฝึกทักษะ รูปแบบต่างๆมาจัดกิจกรรมประกอบการสอนนั้น และได้มีการเรียนรู้ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยต่างๆ จากผู้ที่มีประสบการณ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบฝึกทักษะที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ให้ดียิ่งขึ้น จึงทำให้ผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับที่ดี แบบฝึกทักษะจึงเป็นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีชนิดหนึ่ง ผลจากการทดลองและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ทำแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพสูงและมีความ

เหมาะสมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนให้มีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นตามเป้าหมาย และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับกับคำกล่าวที่ว่าผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ มาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกับระหว่างข้อคำถามของข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เลือกข้อสอบที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50-1.00 จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.80-1.00 และได้ปรับปรุงความเหมาะสมของข้อคำถามให้มีความถูกต้องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (ดวงนภา ทาปลัด, 2565 : 97) จากเหตุผลดังกล่าวจึงพบว่า การพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 การจัดการเรียนรู้ตามแผนนวัตกรรมที่ใช้มีมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ทักษะ กระบวนการจริง

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ อุบลราชธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยแบบฝึกทักษะ เรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น พบว่า ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.88 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.20 และผลการเรียนเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.15 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.60 เมื่อนำผลมาเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ด้วยแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/7 มีค่า $p = 22.20$ และร้อยละของหลังเรียนมีค่า $p = 43.97$ และร้อยละพัฒนาการ $DS = 77.10$ ซึ่งเป็นผลการคำนวณทางสถิติที่สามารถยอมรับสมมติฐาน แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ตามแผนการดำเนินงานนั้น มีส่วนช่วยในการพัฒนานักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มีการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นมา จากผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวทำให้ทราบว่านักเรียนได้เรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบฝึกทักษะที่ผ่านการกลั่นกรองอย่างมีมาตรฐานจากผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับ

สาเกีย ศิริวงษ์ (2564 : บทคัดย่อ) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องโรงเรียนและชุมชนของท้องถิ่นเรา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านตาอุด อำเภอยุซันต์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้วิจัยในชั้นเรียน การใช้แบบฝึกทักษะ ในรายวิชาวิชาหน้าที่พลเมือง จึงมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้

1.1 เนื่องจากวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นส่วนสำคัญที่จะปลูกฝังให้นักเรียนสามารถมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ บทบาทหน้าที่ของตน หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนั้นจึงจำเป็นที่นักเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจวิชาหน้าที่พลเมือง จึงจะต้องมีการจัดทำพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น แบบฝึกทักษะ เกมความรู้ต่างๆ

1.2 ครูผู้สอนควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีการพูดอภิปรายแลกเปลี่ยนประเด็นความคิดเห็น และส่งเสริมกิจกรรมการนำเสนอหน้าชั้นเรียนเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมทักษะการแสดงออกทางความคิด การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างประสบการณ์ในการนำเสนอ

1.3 ในการจัดกิจกรรมครูผู้สอนควรมีการจัดการเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงของกระบวนการจัดการเรียนรู้ เช่น กระบวนการนำเข้าสู่บทเรียนควรจะต้องใช้เวลาและกิจกรรมให้เหมาะสมเพื่อเป็นการสร้างความน่าสนใจในการเรียนการสอน หรือเวลาในการแบบทดสอบควรที่จะมีการใช้อย่างเหมาะสมกับความยากง่ายของแบบทดสอบและจำนวนข้อ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาแบบฝึกทักษะให้มีย่อยประกอบที่ครบถ้วนมากขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2.2 ควรจัดทำสื่อประกอบการทำกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ให้เหมาะสมกับวัยการเรียนรู้กับผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์ชุมนุม

สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด 79.

ดวงนภา ทาปลัด. (2567). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็น พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิภาพรรณ พินลา. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี*

วิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารปาริชาติ, 30(1), 16.

สาเกีย ศิริวงษ์. (2564). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะ เรื่องโรงเรียนและชุมชนของท้องถิ่นเรา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านตาอุด อำเภออุทุมพรพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 (รายงานวิจัย)*. ม.ป.ท.

- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2558). *รวมบทความวิชาการ ชุดที่ 12 ศาลรัฐธรรมนูญ กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญ*. บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (รายงานการวิจัย)*. บริษัท พรักหวานกราฟฟิค.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด กาเย่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1

ศราวดี สุขสบาย

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, จดหมายอิเล็กทรอนิกส์: std.64121100110@ubru.ac.th

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
บทความวิจัย คำสำคัญ: การพัฒนา; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; พุทธประวัติ; การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ วันที่รับบทความ: 11 เมษายน 2568 วันที่แก้ไข: 21 สิงหาคม 2568 วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2568	การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ 2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ ตัวอย่างที่ใช้ทดลองในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล โดยการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องพุทธประวัติ 2. แบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทำแบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ ก่อนเรียนและหลังเรียน เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 4.77 คิดเป็นร้อยละ 47.77 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 8.22 คิดเป็นร้อยละ 82.22 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีคะแนนการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผ่านเกณฑ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้ทำแบบทดสอบ เรื่องพุทธประวัติ ก่อนเรียนและหลังเรียน เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 4.77 คิดเป็นร้อยละ 47.77 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 8.22 คิดเป็นร้อยละ 82.22 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีคะแนนการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผ่านเกณฑ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

Development of learning achievement in the life story of Buddha by organizing learning according to the Kaye concept of primary school students grade 3, Muang Ubon School, under the Office of the Primary Education Area, Ubon Ratchathani Area 1

Sarawut Suksabai

Department of Social Studies, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University
Corresponding author email: std.64121100110@ubru.ac.th

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Research article</i> Keywords: <i>Development; Academic achievement; Life of Buddha; Learning management according to the Kaye concept</i> <i>Received: 11 April 2025</i> <i>Revised: 21 August 2025</i> <i>Accepted: 21 August 2025</i>	This research aimed to 1. Develop the learning achievement on the life of the Buddha by organizing learning according to the concept of Ka Yeh. 2. To compare the learning achievement on the life of the Buddha by organizing learning according to the concept of Ka Yeh. The sample used in this research was 9 students in Grade 3 of Muang Ubon School by purposive sampling. The research instruments consisted of 1. The learning management plan on the life of the Buddha. 2. The test on the life of the Buddha, 10 items. The statistics used in the research were mean and percentage. The research results found that the achievement scores from the test on the life of the Buddha before and after learning when receiving the learning management according to the concept of Ka Yeh showed that the students had higher average scores. The average score before learning was 4.77 or 47.77 percent and the average score after learning was 8.22 or 82.22 percent. This showed that the students had higher learning scores after learning than before learning and passed the criteria of having learning achievement of not less than 70 percent. Comparative results of the learning achievement of students who took the test on the life of the Buddha before and after learning When learning management according to the Kaye concept was organized, it was found that students had higher average scores, with an average score before learning equal to 4.77, accounting for 47.77 percent, and an average score after learning equal to 8.22, accounting for 82.22 percent, indicating that students had higher learning scores after learning than before learning and passed the criteria of having academic achievement of not less than 70 percent.

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติว่าด้วย ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการตามปี พ.ศ. 2546 และ กฎกระทรวง ได้มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งเป็นแผนระยะยาว 20 ปี เน้นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการทำความเข้าใจ รับรู้ ยอมรับ มีส่วนร่วมในกระบวนการ จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในศตวรรษที่ 21 โลกต่างต้องเผชิญกับความท้าทายและมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยุค 4.0 และนำผลการติดตามประเมินแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 – 2559 ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวกับบริบทการจัดการศึกษา โอกาสทางการศึกษา คุณภาพการศึกษา ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสถานศึกษา และการใช้จ่ายงบประมาณรวมทั้งการ พัฒนาการศึกษากับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระที่มุ่งให้ผู้เรียนเพิ่มพูนความรู้ และทักษะ เฉพาะด้าน ส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมควบคู่ กับความรู้ เกิดทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ ในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ในการจัดการเรียนรู้ได้แบ่ง ออกเป็น 5 สาระคือ 1 ศาสนา ศีลธรรมและ จริยธรรม 2 หน้าที่พลเมือง 3 เศรษฐศาสตร์ 4 ประวัติศาสตร์ 5 ภูมิศาสตร์ซึ่งได้ให้ ความสำคัญในการพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่าง เหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ (2551) โดยเฉพาะในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม เป็นสาระการ เรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การพัฒนา ตนเองและสังคม จุดมุ่งหมาย 2 การศึกษาศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้เกิดแนวคิดพื้นฐาน เกี่ยวกับศาสนา และมีเจตคติที่ดีต่อศาสนาซึ่งเป็น ศาสนาประจำชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

พระพุทธศาสนากำเนิดในประเทศอินเดียและได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งรวมทั้งที่เป็น ดินแดนของไทยในปัจจุบัน และดินแดนของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งอยู่ในราวประมาณ 3,000 กว่าปี พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนา ทรงเป็นพุทธมามกะ และได้ให้ความอุปถัมภ์ค้ำชู พระพุทธศาสนามาโดยตลอด คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาจึงได้นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามา เป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิต ช่วยสร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนเป็นรากฐานสำคัญของ วัฒนธรรมไทย ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 27 วรรคแรก ที่กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความ เป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อการ

บรรจุหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้เด็กได้เรียนรู้ โดยเนื้อหาจะเรียงกันเป็นระบบจากง่ายไปหายาก มั่นใจจะปลูกฝังให้เด็กมีหลักในการตัดสินใจในทุกเรื่อง ฝึกให้เด็กเรียนรู้การเป็นผู้ใหญ่ (สำเนียง เลื่อมใส, 2558)

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ปัญหาการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ครูผู้สอน มักจะสอนแบบบรรยาย มีเนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนเข้าใจยากและเน้นครูเป็นศูนย์กลางมาก ขาดทักษะการสื่อสาร และไม่สามารถนำเรื่องที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง จึงส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะใฝ่เรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นตามเป้าหมายของหลักสูตรจึงส่งผลให้การเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงคิดหาวิธีการเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพแก่นักเรียนมากขึ้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการแสวงหาความรู้การคิด และการ แก้ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางในการจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนให้กับนักเรียน โดยการ จัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้นักเรียน ซึ่งผู้เรียนจะมีส่วนร่วมด้วยความกระตือรือร้น มีความตั้งใจและผูกพันกับสิ่งที่ลงมือกระทำและช่วยส่งเสริมให้บรรยากาศการเรียน การสอนมีความสุขสนุกสนาน นักเรียนมีความสุขในการเรียน เกิดการเรียนรู้ที่ดี และพัฒนาไปถึงขั้นสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตามแนวคิดหลักที่เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมการเสริมแรงทางบวก โดยยึดเนื้อหาตามเอกสารประกอบการเรียนในหนังสือเรียนและทดสอบก่อนเรียนหลังเรียนในการ เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน เรื่องพุทธประวัติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

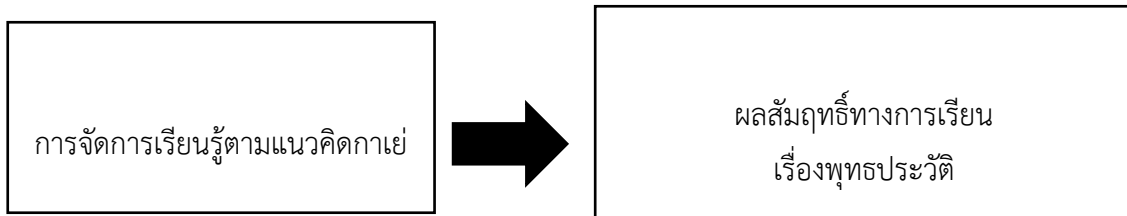
1. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด กาเย
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อประมวลความคิดรวบยอดของงานการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ขอบเขตของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล

โดยการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องพุทธประวัติ
2. แบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ จำนวน 10 ข้อ

ขั้นตอนและวิธีการสร้างเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องพุทธประวัติ โดยมีขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัด และมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 ศึกษารายละเอียดด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ

1.3 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องพุทธประวัติ จำนวน 1 แผน

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องพุทธประวัติ ไปทดลองหาคุณภาพพร้อมกับเครื่องมืออื่น ๆ

1.5 ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องของแผนการจัดการเรียนรู้ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่ม

ทดลอง

2.. แบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ 1 ชุด ซึ่งเป็นแบบชนิดเลือกตอบจำนวน 10 ข้อ มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลักสูตรคู่มือการวัดผลประเมินผล

2.2 ศึกษาวิธีการสร้างข้อสอบเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตัวเลือกจำนวน 10 ข้อให้ครอบคลุมเนื้อหา และจุดประสงค์

2.3 วิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา การจัดการเรียนรู้อิงโครงสร้างการจัดสาระการเรียนรู้

2.4 นำข้อมูลที่ศึกษาไว้มาออกแบบแบบทดสอบทางการเรียนเรื่องพุทธประวัติ โดยแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ

2.5 นำแบบทดสอบที่ออกแบบไว้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรง และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีของความสอดคล้อง (IOC) มาใช้เป็นแบบทดสอบในการทดสอบทางการเรียน

2.6 นำแบบทดสอบที่มีคุณภาพไปใช้ทดลองกับกลุ่มทดลองจริง

การดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการวางแผนและดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การจัดเตรียมโครงการวิจัย เพื่อให้เกิดระบบการดำเนินการตามโครงการอย่างเป็นขั้นตอน โดยศึกษาเอกสาร ตำรา ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้าง พัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความสอดคล้องเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ แล้วนำกลับมาพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ
3. นำเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงมาใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองอุบล โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน
4. เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างและผู้เชี่ยวชาญนำมาวิเคราะห์ สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย โดยจัดทำเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาและเก็บข้อมูลเพื่อเข้าพบและชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยชี้แจงให้ทราบถึงรายละเอียดที่สำคัญ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ประเมินความสามารถก่อนเรียน (Pre - test) โดยใช้แบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ
4. ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
5. เมื่อดำเนินการสอนครบแล้วประเมินความสามารถหลังเรียน (Post - test) โดยใช้แบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทำแบบทดสอบเรื่องพุทธประวัติ ก่อนเรียนและหลังเรียน เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 4.77 คิดเป็นร้อยละ 47.77 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 8.22 คิดเป็นร้อยละ 82.22 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีคะแนนการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผ่านเกณฑ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้ทำแบบทดสอบ เรื่องพุทธประวัติ ก่อนเรียนและหลังเรียน เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 4.77 คิดเป็นร้อยละ 47.77 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 8.22 คิดเป็นร้อยละ 82.22 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีคะแนนการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผ่านเกณฑ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย ญัฐวุฒิ ใจแน่น (2564) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสนง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) เรื่องพุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองอโศกวิทยา ปีการศึกษา 2564 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสนง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) เรื่องพุทธประวัติ และเพื่อศึกษาผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสน ง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) เรื่องพุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองอโศกวิทยา ปีการศึกษา 2564 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียน หนองอโศกวิทยา จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสนง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) เรื่องพุทธประวัติ นวัตกรรม การสอนพุทธประวัติแสนง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) และใบงานเชิงสร้างสรรค์ เรื่องพุทธประวัติโดยนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายระหว่างการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเชิงรุก เพื่อเรียนรู้เรื่องพุทธประวัติโดยใช้ นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสน ง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) และทดสอบความรู้ความเข้าใจด้วยการทำใบงาน เชิงสร้างสรรค์เรื่องพุทธประวัติ และทำแบบทดสอบหลังเรียนจากการใช้นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสน ง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์ โค้ด (QR Code) จากนั้นผู้วิจัยจึงประเมิน และวิเคราะห์ความ เหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า หลัง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสนง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) เรื่องพุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองอโศกวิทยา ปีการศึกษา 2564 ผู้วิจัยพบว่า การใช้ใช้นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสนง่าย ผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ส่วนด้านความรู้ ความเข้าใจพบว่าหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และวัดประเมินผลผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นและอยู่ ในระดับที่ดีมาก สามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง ร้อยละ 90

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกาเย่ ไปบูรณาการกับรายวิชาต่างๆ
2. ครูผู้สอนควรสังเกตและคอยให้คำชี้แนะนักเรียนในกรณีที่นักเรียนเกิดข้อสงสัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551(ฉบับปรับปรุง 2560)*. กรุงเทพฯ: ลาตพรว.
- ณัฐภูมิ ใจแน่น. (2564). *การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมการสอนพุทธประวัติแสนง่ายผ่าน Timeline ด้วยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด (QR Code) เรื่องพุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองอโศกวิทยา ปีการศึกษา 2564 อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์*. โรงเรียนหนองอโศกวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.
- ทิตนา แหมมณี. (2542). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประดินันท์ อูปรมย์. (2542). *จิตวิทยาของฟรอยด์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). *จิตวิทยาการศึกษา*. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พระวชิรญาณ เตังวรารภภัทร, พัทธนิสินพคุณ และบุญเรือง ศรีเหรียญ. (2558). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพุทธประวัติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดสื่อประสม*. *วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(3), 134-146
- ไพศาล หวังพานิช. (2533). *การวัดผลการศึกษา*. สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2553). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สุวีริยาสาสน์.

- วรรณภา ภูแข่งหมอก, สุวัฒน์ รักขันโท และสมชัย ศรีนอก. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง
พุทธประวัติ โดยใช้เทคนิคแบบจิกซอร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารการบริหารจัดการ
และนวัตกรรมท้องถิ่น*. 4(7), 120-134
- สำเนียง เลื่อมใส. (2558). *พระพุทธศาสนา*. เอ็มพันธ์.
- อารมณ สนานภู. (2539). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานวิจัย*. ราชบัณฑิตยสถาน.

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขต อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ณัฏฐา เจียวเลียน*

สาขาวิชาจิตวิทยาชีวิตและความตาย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, โทร. 081 928 5062, จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ : nchiewlian@gmail.com

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
บทความวิจัย คำสำคัญ: การทำบุญ; บุญกิริยาวัตถุ; ความสุข; ผู้สูงอายุ; ภาวนา วันที่รับบทความ: 24 กรกฎาคม 2568 วันที่แก้ไข: 24 สิงหาคม 2568 วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 6 กันยายน 2568	บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา และความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี 2) เปรียบเทียบความสุขของผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ กับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง 4) เสนอแนวทางการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อสร้างความสุข โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณคือผู้สูงอายุจำนวน 370 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การเปรียบเทียบ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 10 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษามีพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในระดับมาก โดยเฉพาะด้านศีล รองลงมาคือ ทาน และภาวนา ตามลำดับ ระดับความสุขของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีความสุขกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความสุขแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา และสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.624 โดยการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุด้านภาวนามีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงที่สุด ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ การส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ โดยบูรณาการร่วมระหว่างภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น และวัด โดยเน้นในด้านการพัฒนาทางจิตใจซึ่งเป็นการทำบุญด้านภาวนาที่มีความสัมพันธ์กับความสุขสูงที่สุด โดยปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อเป็นการส่งเสริมความสุขของผู้สูงอายุในองค์กรรวม

A Study of Relationship Between Bases Meritorious Action and Happiness of The Elder Persons in Thayang District, Phetchaburi

Natta Chiewlian*

Psychology of Life and Death, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya

* Corresponding author, Tel. 081 928 5062, Email : nchiewlian@gmail.com

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Research article</i> Keywords: Merit-making; Bases Meritorious Action; Happiness; Elderly; Meditation <i>Received: 24 July 2025</i> <i>Revised: 24 August 2025</i> <i>Accepted: 6 September 2025</i>	This research aimed to 1) to study the merit-making behavior based on the principles of <i>Boonkiriya-vatthu</i> – namely generosity (Dana), morality (Sila), and meditation (Bhavana)- and the happiness among the elderly in Thayang District, Phetchaburi Province. 2) study the level happiness among the elderly in Thayang District, Phetchaburi Province classified by personal factors. 3) examine the relationship between merit-making and happiness and 4) propose approaches to promote merit-making for enhancing happiness. A mixed-methods approach was employed. The quantitative sample consisted of 370 elder individuals, with data analyzed using descriptive statistic, comparative statistic, and Pearson's correlation coefficient. The qualitative sample included 10 key informants selected through purposive sampling. The findings revealed that the elderly in the study area exhibited a high level of merit-making behavior, with morality being the most practiced, followed by generosity and meditation, respectively. Their overall happiness was also at a high level, with physical well-being scoring the highest. Statistically significant differences in happiness were found across personal factors such as gender, income, education, and health status. A strong positive correlation was found between merit-making and happiness ($r = 0.624$), with meditation showing the highest positive association. The study suggests promoting merit-making practiced by integrating efforts among government sectors, temple, and local communities, with an emphasis on mental development through meditation. Such practices should be adapted to align with contemporary lifestyles and global changes to holistically enhance the well-being of the elderly.

บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศในโลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอัตราเร็วที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ จากรายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2567 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ , 2567) ประชากรสูงอายุของประเทศไทยในปี 2567 คิดเป็นร้อยละ 20.0 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากโครงสร้างประชากรไทยและสังคมรูปแบบครัวเรือนไร้บุตรหลาน ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะต้องพึ่งพาอาศัยอยู่ด้วยตนเองทั้งด้านการเงิน สังคม รวมถึงดูแลสุขภาพกายและจิตใจ ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขในกลุ่มผู้สูงอายุ ในหลายด้าน เช่น การส่งเสริมด้านสุขภาพ การส่งเสริมด้านอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาสวัสดิการด้านสังคม แต่จากการศึกษาเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงอายุ ยังคงพบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่ เพศ การมีโรคประจำตัว อาชีพ และการศึกษาส่งผลต่อระดับความสุข (อุไรวรรณ อมรนิมิต และคณะ, 2565) สะท้อนถึงการส่งเสริมด้านต่างๆ ยังไม่สามารถแก้ไขประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขได้ นักวิจัยและนักปฏิบัติงานทางสังคมจึงให้ความสนใจในการนำหลักธรรมทางด้านศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งบทบาทสำคัญในสังคมไทยมาส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความสุขในกลุ่มผู้สูงอายุ หลักการและแนวทางหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมความสุขและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย ได้แก่ การทำบุญ

การทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา สิ่งที่จะได้รับจากการทำบุญ คือ ความสุข ดังที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ถ้าบุรุษพึงทำบุญไซ้ พึงทำบุญนั้นบ่อยๆ พึงทำความพอใจในบุญนั้น เพราะว่าความสั่งสมบุญทำให้เกิดสุข” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/17/67) การทำบุญในสังคมไทยมีรากฐานและเชื่อมโยงไปกับวัฒนธรรมและประเพณีของสังคมไทยอย่างเหนียวแน่น ในยุคปัจจุบันความเข้าใจและพฤติกรรมการทำบุญของคนไทยมีความซับซ้อนและผิดเพี้ยนไป มักจะเข้าใจว่าการเข้าวัดทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน หรือการทำบุญมีความเกี่ยวข้องกับวัดหรือพระสงฆ์เท่านั้น การกระทำที่เป็นบุญ ผู้ที่ทำบุญเมื่อลงมือทำบุญไปแล้ว ก็เกิดความสุขสบายใจ ทุกครั้งที่ได้ทำก็สบายใจทุกครั้ง ซึ่งการทำบุญที่ถูกต้องและให้เกิดผลบุญที่เป็นความสุข ต้องสมบูรณ์ขึ้นไปถึงปัญญาบุญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) , 2566) ซึ่งหลักการปฏิบัติที่ให้เป็นบุญตามหลักพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ประมวลไว้ เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ อันหมายถึง หลักเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ ประกอบด้วย ทาน ศีล และภาวนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต , 2562) จากงานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักบุญกิริยาวัตถุ พบว่า หลักบุญกิริยาวัตถุเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา (พระเวงชัย ธรรมกาโม และคณะ , 2562) อย่างไรก็ตาม ยังขาดการศึกษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในบริบทสังคมไทย ดังนั้นคำถามสำคัญที่ต้องการหาคำตอบ คือ การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีความสัมพันธ์กับความสุขของผู้สูงอายุหรือไม่ องค์ประกอบใดของบุญกิริยาวัตถุที่มีอิทธิพลต่อความสุขของผู้สูงอายุมากที่สุด และ

การส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุที่ถูกต้องจะสามารถเป็นแนวทางส่งเสริมความสุขของผู้สูงอายุได้อย่างไร

สำหรับพื้นที่อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ที่มีประชากรผู้สูงอายุ มีจำนวนคิดเป็น ร้อยละ 21.79% (กรมการปกครอง , 2567) ซึ่งจัดเป็นสังคมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ในพื้นที่อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี มีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา มีการทำบุญทำทานตามประเพณีรวมถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดในชุมชนมีการจัดกิจกรรมการรักษาศีลปฏิบัติธรรมอยู่เป็นประจำในหลายตำบล ซึ่งในปัจจุบันตั้งแต่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 การจัดกิจกรรมการรักษาศีลปฏิบัติธรรมลดจำนวนลงอย่างมาก ซึ่งเป็นข้อสงสัยที่อาจส่งผลกระทบต่อความสุขของผู้สูงอายุในพื้นที่หรือไม่ ผู้วิจัยเป็นผู้มีภูมิลำเนาอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี มีประสบการณ์ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ได้เห็นสภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรีเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงเลือกพื้นที่เขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อทำการศึกษาวิจัย และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุและสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ตามหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุและระดับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) 2 รูปแบบ คือ งานวิจัยเชิงปริมาณ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณในเบื้องต้นก่อนแล้วจึงลงพื้นที่เพื่อศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่องพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุและความสัมพันธ์ของการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุข รวมถึงแนวทางส่งเสริมการทำบุญเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี มีจำนวน 10,119 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 370 คน ใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (Krejcie, R.V. and Morgan D.W , 1970) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) แบบเฉพาะเจาะจง โดยคัดเลือกจากผู้สูงอายุและหรือผู้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี มากกว่า 5 ปีขึ้นไป หรือเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุในระดับมากและมีความสุขในระดับมาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเครื่องมือที่ใช้ไปตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญและนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) และเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จากนั้นได้นำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดสอบและหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำไปทดสอบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำผลทดสอบไปคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.92 ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

a. แบบสอบถาม (questionnaire) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุและระดับความสุขของผู้สูงอายุ โดยเนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย

2.1.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจรายการ (checklist) เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ สถานภาพ และสุขภาพ

2.1.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 พฤติกรรมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Likert Scale โดยวัดพฤติกรรมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทาน ด้านศีล และด้านภาวนา

2.1.3 แบบสอบถามตอนที่ 3 วัดระดับความสุขของผู้สูงอายุ โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Likert Scale โดยวัดความสุขของผู้สูงอายุ 4 ด้าน ได้แก่ สุขกาย สุขใจ สุขสัมพันธ์ภาพ และสุขสังคม

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้เห็นพฤติกรรมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุ และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการทำงานตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อการส่งเสริมความสุขของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า มีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุอยู่เป็นประจำ โดยมีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ด้านศีล มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านทาน และด้านภวนา ตามลำดับ ส่วนระดับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า มีความสุขในภาพรวมในระดับมาก โดยมีความสุขมากมากที่สุด รองลงมา คือ สุขใจ สุขสัมพันธ์ภาพ และสุขสิ่งสมบุญ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างของความสุขในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา และสุขภาพ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสุขในภาพรวมอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.624 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากระดับความสัมพันธ์จากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านภวนามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาพรวมความสุขของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง ด้านทานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาพรวมความสุขของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง และ ด้านศีลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาพรวมความสุขของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง ตามลำดับ

4. แนวทางการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนจากทั้งระดับชาติและท้องถิ่น มีข้อคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพควรมีการยกระดับเรื่องศีลธรรมเป็นวาระแห่งชาติ ขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่น เช่น เทศบาล วัด และพระภิกษุ ควรขึ้นมามีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมทางธรรม สร้างบรรยากาศวัดให้น่าเข้าไปทำบุญฟังธรรม ควรส่งเสริมให้มีความใกล้ชิดระหว่างพระกับชาวบ้านในแง่ของการให้คนชุมชนได้รับฟังธรรมเทศนามากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุและอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุได้สามารถทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุได้ครบถ้วนและต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมความสุขอย่างรอบด้านแก่ผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุและระดับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี

จากผลการศึกษาพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี มีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเป็นประจำ สะท้อนถึงผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ยังมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในด้านศีล ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านทาน และด้านภavana ตามลำดับ จากงานวิจัยที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธที่ไปทำบุญที่วัดสังฆทาน จังหวัดนนทบุรี ชาวพุทธที่ไปทำบุญที่วัดสังฆทาน มีการทำบุญด้านศีลมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านภavana ด้านทาน ตามลำดับ (อรปริยา เหมนิลรัตน์, 2567) ผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และชาวพุทธที่ไปทำบุญที่วัดสังฆทาน มีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุด้านศีลสูงที่สุดเหมือนกัน แตกต่างในลำดับของด้านภavanaและด้านทาน อาจเนื่องมาจากชาวพุทธที่ไปทำบุญที่วัดสังฆทาน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไปถือศีลอุโบสถ ถือบวชนกขัมมะ ปฏิบัติสมาธิ เจริญวิปัสสนา จึงมีการทำบุญในด้านภavana ในลำดับสูงกว่าผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายางจังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้การที่ผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และชาวพุทธที่ไปทำบุญที่วัดสังฆทานมีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุด้านศีลสูงที่สุดเหมือนกัน แสดงถึงชาวพุทธซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีล อย่างน้อย คือ ศีล 5 สำหรับผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง นอกจากพฤติกรรมการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายางบางกลุ่มให้ความสนใจในการพัฒนาด้านการรักษาศีลอุโบสถในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง อันดับ 2 คือด้านทาน ได้แก่ การเข้าวัดทำบุญ ถวายสังฆทาน การแบ่งปันสิ่งของ ให้การดูแลช่วยเหลือกัน เป็นพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุยังทำเป็นประจำ นอกจากจะเป็นการทำบุญตามประเพณีและความเชื่อทางศาสนา ยังเป็นการแสดงถึงค่านิยมของสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการแบ่งปันและช่วยเหลือกัน สำหรับพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง ด้านภavanามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายางจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จากการวัดคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี มีคุณภาพชีวิตค่อนข้างดี โดยมีคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมดีเป็นอันดับที่หนึ่ง ส่วนคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับดีเป็นอันดับสุดท้าย (ฐากร หอมกลิ่น, 2562) สะท้อนถึงผู้สูงอายุยังไม่ให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาจิตใจหรืออาจจะยังไม่ได้ได้รับการส่งเสริมด้านการภavanaที่เพียงพอและถูกต้อง อาจแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่การปฏิบัติภavanaที่เป็นการฟังธรรม การสวดมนต์ ทำสมาธิ การรวมกันเป็นจำนวนมากเช่นเดิมทำได้ยากขึ้นเนื่องจากอุปสรรคของสุขภาพ ประกอบกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมที่ไม่เอื้ออำนวย ชาวพุทธส่วนใหญ่ยังมองในเรื่องการทำบุญที่เป็นลักษณะของการใช้ทรัพย์สินหรือเงินในการเป็นปัจจัยทำบุญมากกว่าการเน้นการทำบุญในลักษณะปฏิบัติบูชา

จากผลการศึกษาระดับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ค่าเฉลี่ยความสุขโดยรวมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมีความสุขมาก โดยมีระดับความสุขด้านสุขภาพระดับสูงที่สุด ซึ่งบ่งชี้ถึงผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพที่ดีหรือรู้สึกพึงพอใจกับสภาวะร่างกายของตนหรือมีการดูแลสุขภาพของตนเองได้ดี ส่วนหนึ่งอาจจะได้รับการส่งเสริมจากโครงการของท้องถิ่น เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข ที่เข้ามาติดตาม

ดูแลและให้คำแนะนำด้านการดูแลสุขภาพ ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ทำร่วมกัน ต่อมาคือความสุขใจ ระดับความสุขมาก สุขสัมพันธ์ภาพ มีระดับความสุขมาก ซึ่งความสุขใจและสุขสัมพันธ์ภาพ อาจเชื่อมโยงได้ถึงจากความสุขกายของผู้สูงอายุที่สร้างความสุขใจและสุขสัมพันธ์ภาพให้กับผู้สูงอายุ ร่างกายที่แข็งแรงทำให้ผู้สูงอายุสามารถออกไปทำกิจกรรมและการออกไปทำบุญตามประเพณีได้ สำหรับพฤติกรรมการศึกษาของผู้สูงอายุที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงถึงความสำคัญของการศึกษาส่งผลให้ชุมชนสังคมอยู่กันอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม สุขสังสมบูรณ์ มีค่าระดับความสุ้น้อยที่สุด สะท้อนถึงการที่ผู้สูงอายุอาจจะยังไม่ได้ทำบุญมากเท่าที่ต้องการ หรือขาดโอกาสในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาได้อย่างเต็มที่หรือการทำบุญตามหลักกิริยาวัตรยังไม่ครบในทุกด้าน

2. ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

จากวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้ และสุขภาพที่แตกต่างกันมีระดับความสุขแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงปริมาณและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความสุขในภาพรวมของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ รายได้ การศึกษา และสุขภาพ สำหรับพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีได้มีการศึกษาเรื่องความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่เขตอำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลมและอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และการศึกษา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุ (อุไรวรรณ อมรนิมิต และคณะ, 2565) ซึ่งมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุที่ตรงกัน ได้แก่ เพศ รายได้ และการศึกษา การที่ความแตกต่างของเพศส่งผลต่อความสุขที่ต่างกัน อาจสะท้อนถึงบทบาททางสังคม ความคาดหวังและประสบการณ์ชีวิตที่ต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง ส่วนรายได้พบว่าผู้สูงอายุที่มีเงินเหลือใช้และมีเงินเก็บเพียงพอมีระดับความสุขในภาพรวมสูงที่สุด สะท้อนถึงเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสุข ซึ่งเพิ่มความมั่นใจลดความเครียดในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้การมีรายได้ที่เพียงพอในการใช้จ่ายยังเป็นการสร้างความสุขในขั้นพื้นฐานตามหลัก คิหิสุข หรือความสุขของคฤหัสถ์ หรือความสุขของชาวบ้านผู้ครองเรือน 4 ประการ ได้แก่ 1) สุขเกิดจากการมีทรัพย์ 2) สุขจากการใช้ทรัพย์ 3) สุขจากความไม่มีหนี้ 4) สุขจากความประพฤติไม่เป็นโทษ (องจตุก. (ไทย) 21/62/91) รวมทั้งเป็นการมีฐานะทางการเงินที่ดียังเป็นการสร้างโอกาสในการทำบุญด้านต่างๆและเปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ด้านการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีระดับความสุขในภาพรวมสูงที่สุด การศึกษาที่สูงเป็นความเชื่อมโยงของการสร้างโอกาสทางรายได้ที่สูงขึ้น การได้รับการยอมรับในสังคม มีส่วนช่วยในเรื่องความมั่นคงทางฐานะในวัยสูงอายุ นอกจากนี้ความสำคัญของการศึกษา อาจจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรม เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข และปัจจัยส่วนบุคคลด้านสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัว มีระดับความสุขในภาพรวมสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องแนวคิดจิตวิทยาและงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ว่า สุขภาพกายส่งผลที่ดีโดยตรงต่อ

สุขภาพใจ และสร้างความรู้สึกรักมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ รวมถึงการมีสุขภาพดีส่งผลต่อโอกาสในการออกไปทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรด้านอื่นๆ การได้ออกไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า เพศ รายได้ การศึกษา และสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความสุขของผู้สูงอายุ ในขณะที่อายุและสถานภาพสมรสไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ สุขภาพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมความสุขของผู้สูงอายุร่วมไปกับการส่งเสริมกิจกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรของผู้สูงอายุ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรกับระดับความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

จากวัตถุประสงค์การวิจัยและสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ระดับการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความสุข ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงปริมาณและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ พบว่า การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความสุขในภาพรวมในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกพระภิกษุ ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในท้องถิ่นและผู้สูงอายุที่มีการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตรเป็นประจำพร้อมกับมีระดับความสุขในระดับมาก พบว่า การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรส่งผลต่อความสุข ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด การศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสุขของผู้สูงอายุในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อโควิดซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนของลักษณะชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) พบว่า ความสุขของผู้สูงอายุมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ สุขกาย สุขใจ สุขสัมพันธ์ภาพและสุขสังสมบุญ การเสริมสร้างความสุข 4 ประการนี้ ด้วยการใส่ใจสุขภาพ ดูแลใจให้เข้มแข็ง รักษาความสัมพันธ์ และหมั่นสั่งสมบุญกุศล (ศุภกรกาญจน์, 2566) ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ทดสอบความสัมพันธ์ของการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรกับความสุข 4 ด้าน ซึ่งชี้ให้เห็นการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรสามารถสร้างความสุขในชีวิตวิถีใหม่ได้ทั้ง 4 ประการนี้ สอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ว่า “ถ้าบารมีทำบุญไซ้, พึ่งทำบุญนั้นบ่อยๆ พึ่งทำความพอใจในบุญนั้น, เพราะว่าความสั่งสมบุญนำสุขมาให้” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/17/67) การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรหากได้ปฏิบัติอย่างครบถ้วนและถูกต้องทุกด้านจะช่วยส่งเสริมความสุขให้กับผู้สูงอายุได้

การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรส่งผลต่อความสุขกาย สุขใจ สุขสัมพันธ์ภาพและสุขสังสมบุญ เนื่องจากผู้สูงอายุที่ได้ออกไปทำบุญ เช่น ไปทำบุญที่วัดตามประเพณี การออกไปเป็นจิตอาสาเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุด้วยกัน การไปร่วมรักษาศีล ฟังธรรมหรือเดินทางไปวัดสม่ำเสมอ จะมีความตื่นตัว สนใจและดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง มีพฤติกรรมมักออกจากบ้าน พบปะผู้คน มีการเคลื่อนไหวร่างกายอยู่เป็นประจำ และผู้สูงอายุบางท่านมีประสบการณ์โดยตรงกับการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ส่งผลต่อสุขภาพกายที่ดีขึ้น นอกจากนี้การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตรทั้ง 3 ด้าน ส่งผลโดยตรงต่อความสุขทางใจของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดความเบิกบานใจ อิ่มใจเมื่อเป็นผู้ให้ การรักษาศีลและการภาวนา ช่วยลดความเครียดความวิตกกังวล รวมถึงการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกายได้ และสามารถยอมรับกับการตายได้ สำหรับด้านความสุขสัมพันธ์ภาพ ผู้สูงอายุในชุมชนอำเภอท่ายางมีการรักษาศีลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

สะท้อนออกมาถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม สัมพันธภาพในสังคม ลดความขัดแย้ง ซึ่งการรักษาศีลมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสุข สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “นักปราชญ์เมื่อปรารถนาความสุข 3 ประการ คือ ความสรรเสริญ การได้รับความปลื้มใจ และการได้ตายไปเกิดในสวรรค์ พึงรักษาศีล” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/17/436) รวมถึงการทำทานของผู้สูงอายุทำให้เกิดเป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน และผู้สูงอายุยังคงมีกลุ่มการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมภาวนาร่วมกันในกลุ่ม การได้ออกมาทำกิจกรรมในกลุ่มส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุข ใจ รู้สึกภูมิใจ รู้สึกถึงคุณค่าของตนเองในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยิ่งไปกว่านั้นการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุอย่างสม่ำเสมอ ยักรนำมาซึ่งสุขสันต์สมบุญ เป็นความรู้สึกรอใจ มีจุดหมายในการดำเนินชีวิต และมีความเชื่อว่าบุญที่ได้กระทำจะสะสมจะส่งผลทั้งในภพนี้และภพหน้า เช่นการพัฒนาตนสู่ความเป็นเทวดาตามหลักบุญกิริยาวัตถุ มีการศึกษาเรื่องการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีอันสงฆ์ให้ไปเกิดเป็นเทวดา ต้องพัฒนาตนตามหลักให้ทานที่ดี 6 ประการ ได้แก่ จิตก่อนให้ จิตขณะให้ จิตหลังให้ ต้องเป็นกุศล ให้แก่ผู้มีศีลหรือผู้กำลังฝึกปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลส สิ่งของที่ให้เป็นประโยชน์และบริสุทธิ์ ผู้ให้ฝึกสรวนกายวาจาใจ การให้ทานที่ดีเป็นบาทฐานแก่การรักษาศีลและการเจริญภาวนาด้วย หลักการรักษาศีลที่ดีที่พัฒนามนุษย์ไปสู่ความเป็นเทวดา 2 ประการ ได้แก่ กำหนดรักษาศีล 5 ศีล 8 เป็นประจำ ส่วนในด้านภาวนาที่จะพัฒนามนุษย์ไปสู่ความเป็นเทวดา ได้แก่ สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา (พระครูกาญจนกิจจารักษ์, 2564) ทั้งนี้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุส่งผลกระทบต่อเนื่องกัน การทำทาน รักษาศีล และภาวนา ส่งผลต่อความสุขกาย สุขใจ สุขสัมพันธภาพและสุขสันต์สมบุญ ควรต้องทำให้ครบบริบูรณ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ทาน ศีล และภาวนา จะเป็นหนทางสู่ความสุขที่แท้จริง โดยเฉพาะภาวนา ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ มีผลต่อความสงบเย็น ความมั่นคงทางอารมณ์ การดำรงอยู่ในปัจจุบันอย่างมีสติ ทั้งนี้ในหลักการทำบุญยังต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องบุญ ต้องมีความเห็นตรง หรือทวิญญูธรรม ซึ่งเป็นหลักข้อหนึ่งในหลักบุญกิริยาวัตถุ ทวิญญูธรรม ควรให้มีประกอบกับการทำบุญทุกครั้ง หลักข้อนี้เป็นข้อที่เข้าใจได้ทั้งทุกรูปแบบของการทำบุญ ต้องให้ประกอบกับการทำบุญทุกอย่าง ต้องปรับจิตใจของตนเองเสมอ ให้เป็นการกระทำบุญที่มีเข้าใจรู้เห็นถูกต้อง จะส่งผลต่อการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุด้านอื่นๆด้วยความเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้อง ส่งผลถึงความสามารถพัฒนาไปจนเกิดปัญญาไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์หรือการสู่พระนิพพาน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2568) สอดคล้องกับ วิธีสร้างความสุขตามหลักพุทธปรัชญา กล่าวถึงการสร้างความสุขตามแบบฆราวาส คือ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ส่วนหลักธรรมในการสร้างความสุขของพระภิกษุ คือ การรักษาศีล การปฏิบัติให้เกิดสมาธิ และมีปัญญารอบรู้ ซึ่งเป็นสิ่งนำไปสู่ความสุขในทางพุทธปรัชญา แบ่งออกเป็น โลกียสุขและโลกุตระสุข ซึ่งแบ่งเป็นหลายระดับตั้งแต่ความสุขในระดับต่ำสุด อันได้แก่ กามสุข ไปจนความสุขระดับสูงสุด อันได้แก่ บรมสุขหรือพระนิพพาน (จักรทิพย์ สูงเนิน และคณะ, 2566) นอกจากนี้จากการวิเคราะห์การพัฒนาชีวิตตามหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า ชีวิตมนุษย์เป็นสภาพที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้ โดยการพัฒนาต้องดำเนินไปพร้อมกัน 4 ด้าน คือ การพัฒนากาย การพัฒนาสังคม การพัฒนาจิตและการพัฒนาปัญญา พระพุทธศาสนาใช้วิธีการแห่ง สิกขา หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรม หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาชีวิตมนุษย์ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ เมื่อได้ปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุอย่างถูกต้องและ

ให้แพร่หลายจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและสงบสุขแก่สังคมและเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ก้าวหน้าในไตรสิกขาได้เป็นอย่างดี (จิรพร ชีวะธรรม และอุทัย สติมัน, 2564) เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเป็นหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของฆราวาส และการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุยังมีความเชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขาของพระภิกษุ ชี้ให้เห็นถึงการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุจะพัฒนานระดับความสุขตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปถึงระดับสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้

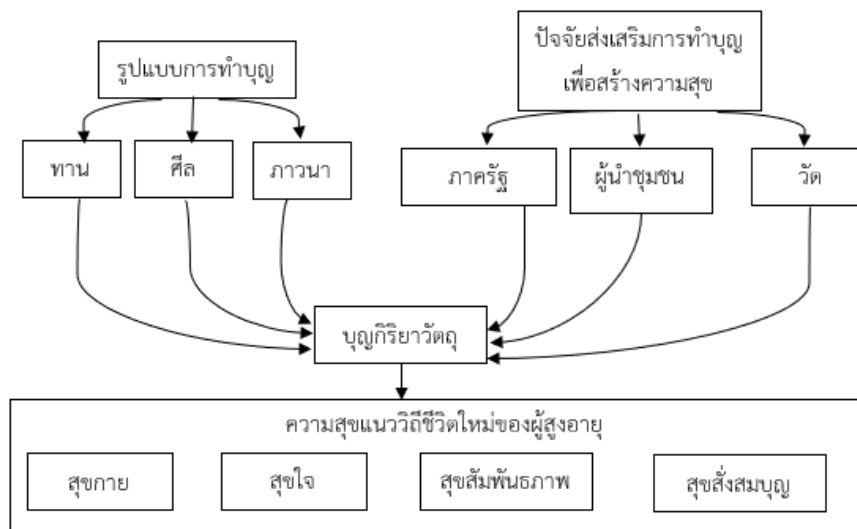
นอกจากนี้จากผลของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านกับระดับความสุขในภาพรวม พบว่า การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุด้านภาวนามีความสัมพันธ์กับระดับความสุขในภาพรวมสูงที่สุด สอดคล้องการศึกษาความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองและชนบท พบว่าปัจจัยที่มีบทบาทต่อความสุขของผู้สูงอายุทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท คือ ปัจจัยด้านจิตใจ เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนบทบาททางสังคมไป ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม การใช้ชีวิตเรียบง่ายทำให้ผู้สูงอายุพึงพอใจในชีวิต (สายพิน เลาว้าง และวันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ, 2565) ดังนั้นการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุในด้านภาวนา เป็นด้านที่เน้นการพัฒนาจิตใจโดยตรง รวมถึงส่งเสริมความเข้าใจด้วยปัญญา ทำให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม การภาวนาเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจที่ลึกซึ้ง ซึ่งจะส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุในทุกมิติ ซึ่งเป็นการภาวนาที่เป็นการฝึกจิตใจที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ ดังเช่นในพระไตรปิฎก นกุลปิตุสูตร กล่าวถึง นกุลปิตาคหบดี ซึ่งเป็นผู้มี ความซราได้ทูลแก่พระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นผู้ซรา สูงอายุ เป็นผู้เฒ่า ล่วงกาลมา มาก ผ่านวัยมามาก มีกายกระสับกระส่าย เจ็บป่วยเป็นประจำ พระผู้มีพระภาคและภิกษุทั้งหลายผู้เป็นที่เจริญ ใจ ข้าพระองค์ก็ไม่ได้เห็นเป็นนิത്യ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดโอวาท โปรดสั่งสอนข้าพระองค์ด้วยพระดำรัสที่ เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพระองค์ตลอดกาลนานเถิด” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี เรื่องนี้เป็นอย่างนั้นอย่างนั้น ความจริงกายนี้กระสับกระส่าย เป็นดังฟองไข มีเปลือกหุ้มไว้ อนึ่งบุคคลผู้บริหาร กายนี้อยู่ พึงรับรองความไม่มีโรคได้แม้เพียงครู่เดียว จะมีอะไรเล่านอกจากความโง่เขลา เพราะเหตุนี้ ท่านถึง สำเนียงยกย่องนี้ว่า ‘เมื่อเรามีการกระสับกระส่ายอยู่ จิตจักไม่กระสับกระส่าย’(ส.ช. (ไทย) 17/9/2) ดังนั้นการ ทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีความสัมพันธ์กับความสุขในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุที่มีการ เปลี่ยนแปลงในทุกด้าน การเผชิญปัญหาต่างๆของผู้สูงอายุ รวมถึงการที่ผู้สูงอายุต้องเดินทางไปสู่การตาย การ ทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุทั้ง 3 ด้านเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างภาวะแห่งความสุขที่ยั่งยืนช่วงบั้นปลาย ชีวิต นอกจากนี้การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุยังเชื่อมโยงไปส่งผลต่อความสุขตามแนวคิดความสุขใน จิตวิทยาเชิงบวก ที่มองความสุขเริ่มตั้งแต่ความสุขขั้นแรกหรือชีวิตมีสุข (pleasant life) การได้ผู้ที่ทำบุญจะ ได้รับความสุขในขั้นนี้จากการได้ทำตามความเชื่อหรือความศรัทธาของตน ความสุขนี้เป็นความสุขที่เกิดขึ้น ทันที แต่ความสุขประเภทนี้จะไม่ยั่งยืน จะมีความสุขแค่ช่วงแรก ความสุขขั้นที่สองหรือชีวิตที่ดี (good life) เกิดขึ้นเมื่อได้เลือกทำบุญอย่างมีเป้าหมายและตรงกับความสุขหรือคุณค่าภายในของตนเอง เช่น การเป็นจิต อาสา การบริจาคทุนการศึกษาให้นักเรียน สะท้อนถึงคุณธรรมภายในตนเอง เช่น ความเมตตา ความเสียสละ และความสุขขั้นที่สามหรือชีวิตที่มีความหมาย (meaningful life) การทำบุญที่สร้างความสุขในขั้นที่สาม ไม่

เพียงสร้างความสุขตามความศรัทธาหรือคุณค่าภายในของตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำเพื่อสร้างความสุขให้กับบุคคลอื่น (Martin S., 2000) เช่น การให้วิทยาทาน การแสดงธรรม ความสุขขั้นที่สามนี้เป็นความสุขแบบยั่งยืน ดังนั้น การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุด้านทาน ศีล และภาวนาจะนำไปสู่ความสุขตามแนวจิตวิทยาเชิงบวกในขั้นที่สาม นำไปสู่ความรู้สึถึงถึงความหมายของชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ทำให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน และสอดคล้องเชื่อมโยงกับระดับความสุขในพระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาความสุขไปสู่ความสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

4. แนวทางการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อสร้างความสุข

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อทราบแนวทางการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุในเขตอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แนวทางที่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุของผู้สูงอายุ ควรได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ระดับประเทศ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และ วัด โดยภาครัฐ ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุที่ถูกต้อง การดูแลจัดการส่งเสริมให้พระภิกษุได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมอย่างจริงจัง สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าถึงการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุที่เหมาะสมและถูกต้อง ในส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและวัด ควรประสานความร่วมมือกันในการสร้างกิจกรรมบุญ ส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุให้ครบทั้ง 3 ด้าน การส่งเสริมการทำบุญในส่วนของพระสงฆ์ควรมียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ซึ่งการได้รับส่งเสริมให้มีการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุจะสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุได้ เช่น ตัวอย่างการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการส่งเสริมการร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัดและโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ผสมผสานกับประเพณีวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนบ้านแสนคำ รวมตัวเป็นหนึ่งเดียว มีเป้าหมายจุดประสงค์เดียวกัน เป็นการพัฒนาด้านต่างๆทั้งด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม มีการดำเนินกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ และมีการเทศนาธรรมทุกวันพระ พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดี เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชาวบ้านโดยยึดหลักศีล 5 ศีล 8 มีการรักษาศีลภาวนาในวันพระ ส่งเสริมให้ชุมชนเข้าใจหลักพุทธศาสนานั่นให้เกิดปัญญา ส่งผลต่อความสุขภายใน เป็นความสุขในระดับจิตและปัญญา (พระครูวินัยธรสฤษดิ์ ญาณสีโร และคณะ, 2562)

การส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ พฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีการปรับเปลี่ยนไปมาก โดยเฉพาะมีการใช้เทคโนโลยีการออนไลน์มากขึ้น การส่งเสริมการทำบุญควรได้รับการส่งเสริมแบบบูรณาการระดับนโยบายชาติ สู่ท้องถิ่น ขับเคลื่อนโดย ผู้นำชุมชน วัดและพระสงฆ์ สร้างเสริมองค์ความรู้ทางธรรมแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้การทำบุญไม่ใช่แค่พิธีกรรม แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่นำไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง การส่งเสริมการทำบุญเพื่อสร้างความสุขสามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

แผนภาพนี้แสดงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขของผู้สูงอายุ โดยการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีรูปแบบการทำบุญ 3 ด้าน ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา ทั้งนี้ การทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในยุคปัจจุบันตั้งแต่สถานการณ์โควิดเกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตใหม่ เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โอกาสและรูปแบบของการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุเพื่อสร้างความสุขแนววิถีชีวิตใหม่ ควรได้รับการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุจากภาครัฐ ผู้นำชุมชนและวัด ในการส่งเสริมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุทั้ง 3 ด้านเพื่อให้เกิดการทำบุญอย่างถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งจะส่งผลต่อความสุขใน 4 มิติ ได้แก่ สุขกาย สุขใจ สุขสัมพันธภาพ และสุขสังคมนุญ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

a. หน่วยงานรัฐ เช่น องค์การปกครองท้องถิ่น เทศบาล ควรร่วมมือกับผู้นำชุมชนและวัด ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน เช่น การจัดเวทีสวดมนต์ ฟังธรรม ทำบุญตักบาตร หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมกิจกรรมการทำบุญในรูปแบบต่าง ๆ ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ เน้นการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง เนื่องจากผลวิจัยพบว่า การทำบุญทั้งในด้านทาน ศีล และภาวนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความสุขของผู้สูงอายุ

1.2 รัฐควรจัดสรรงบประมาณและส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นการดูแลสุขภาพองค์รวม โดยผสมผสานเรื่องหลักธรรมคำสอนเข้าไปในกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ สร้างการเรียนรู้ เสริมสติปัญญาให้แก่ผู้สูงอายุ หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมฝึกสติ ฝึกสมาธิ หรืออบรมพัฒนาจิตใจที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตอย่างยั่งยืน เนื่องจากภาวนาเป็นองค์ประกอบที่มีค่า สหสัมพันธ์สูงที่สุดกับระดับความสุข

1.3 หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้มี “พระจิตอาสา” ให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ โดยสร้างเครือข่ายประสานงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่น ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปเสริมกิจกรรมด้านการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุโดยเฉพาะด้านภาวนา เป็นการส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมเชิงพุทธ

1.4 หน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการ/กิจกรรมที่มีความหลากหลาย ย่อยต่อการเข้าถึง และไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายสูง เพื่อให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากระดับการศึกษา รายได้และสุขภาพมีผลต่อระดับความสุข

1.5 รัฐควรจัดสรรทุนวิจัยอย่างต่อเนื่องในเรื่องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงหลักธรรมกับสุขภาวะ ทั้งนี้ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมไปในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้สามารถออกแบบนโยบายที่เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

a. ขยายขอบเขตงานวิจัยไปยังพื้นที่อื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการทำบุญ และระดับความสุขในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่นๆ เช่น พื้นที่ภาคเหนือ ภาคใต้ หรือภาคอีสาน

b. ศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงลึก เช่น สัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุที่มีความสุขสูงและต่ำ เพื่อเข้าใจปัจจัยภายในจิตใจหรือประสบการณ์ชีวิตที่มีผลต่อการทำบุญและความสุขอย่างลึกซึ้ง

c. วิเคราะห์ตัวแปรแทรกแซงหรือตัวแปรส่งผ่าน (Mediating Variable) เช่น ทศนคติต่อศาสนา ความศรัทธาต่อศาสนา หรือแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นตัวแปรแทรกซ้อนที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุขหรือไม่

d. เปรียบเทียบความสุขกลุ่มวัยอื่นร่วมด้วย เพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุและความสุขระหว่างวัย เช่น ผู้ใหญ่ตอนต้น ผู้ใหญ่ตอนปลาย และผู้สูงอายุ

e. ศึกษาผลระยะยาวจากการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุกับความสุข โดยออกแบบวิจัยแบบติดตามผล เพื่อตรวจสอบว่าการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุมีผลต่อความสุขในระยะยาวเพียงใด

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้ค้นพบลำดับความสำคัญของบุญกิริยาวัตถุในบริบทผู้สูงอายุ แตกต่างจากความเข้าใจทั่วไปที่มักให้ความสำคัญกับการให้ทานเป็นอันดับแรก ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับศีลมากที่สุด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข รองลงมาคือทาน ที่เป็นเครื่องมือในการแบ่งปัน และรักษาความสัมพันธ์ ส่วนภาวนาแม้จะได้รับความสำคัญต่ำที่สุด แต่กลับมีความสัมพันธ์กับความสุขสูงสุด ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นถึงผู้สูงอายุในการเลือกปฏิบัติตามหลักศีลซึ่งเหมาะสมกับสภาวะชีวิตของตน และให้ความสำคัญกับการมีสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนสังคม

ข้อค้นพบอีกประการที่น่าสนใจ คือ พบว่า อายุและสถานภาพไม่ส่งผลต่อความสุข สถานภาพของผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้ แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ อยู่เป็นครอบครัวกับลูกหลานญาติพี่น้อง อยู่กับสามีหรือภรรยา และ อยู่ตามลำพัง ซึ่งพบว่าไม่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงอายุ ซึ่งแตกต่างจากข้อมูลเดิมที่คาดว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังมักจะมีสุขน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- จักรทิพย์ สูงเนิน, รวิช ตาแก้ว, และกิริติ บุญเจือ. (2566). วิธีสร้างความสุขตามหลักพุทธปรัชญา. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 6(1), 74-84.
- จิรพร ชีวะธรรม, และอุทัย สติมัน. (2564). วิเคราะห์การพัฒนาชีวิตตามหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก. *วารสาร มจร. บาลีศึกษาพุทธโฆษปริทรรณ*, 7(1), 95-106.
- ฐากร หอมกลิ่น. (2562). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 14(3), 85-93
- พระครูกาญจนกิจจารักษ์ (บัณฑิต บุญอาจ). (2564). การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนามนุษย์สู่ความเป็นท้าวตามหลักบุญกิริยาวัตถุ. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (พุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระครูวินัยธรสัณชัย ญาณสีโร, พระมหาบุญณสมบัติ บุญเรือง, พระมหาเจริญ กตปญโญ, และสมิตไธโร อภิวัฒน์ นอมรกุล. (2562). การเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักบุญกิริยาวัตถุของชุมชนบ้านแสนคำ อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร. วิชาการล้านนา*, 8(2), 52-62.
- พระแวงชัย ธมมกาโม. (2562). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยบุญกิริยาวัตถุ. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(1), 192-205.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภกรกาญจน์ ธนิกกุล. (2566). แนวทางการเสริมสร้างความสุขตามหลักจิตวิทยาแนวพุทธของผู้สูงอายุในสถานการณ์การระบาดของเชื้อโรคโควิด-19. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 6(3), 192-202.
- สำนักงานบริหารทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร*. (ออนไลน์) (อ้างเมื่อ 10 มกราคม 2567). จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2567). *การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย 2567*. กลุ่มบริการและเผยแพร่ข้อมูลสถิติ กองสถิติพยากรณ์.
- สายพิน เลาว้าง, และวันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ. (2565). ชัดความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองและชนบท. *วารสารสันติสุขปริทรรณ*, 3(2), 33-45.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2566). *ก้าวไปในบุญ* (พิมพ์ครั้งที่ 315). โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา
ของธรรมสภา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2562). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)* (พิมพ์ครั้งที่ 53). โรงพิมพ์ทบ
พัน.
- อรปรียา เหมนิรัตน์. (2567). พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธตามหลักบุญกิริยาวัตถุในวัดสังฆทาน จังหวัด
นนทบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 18(2), 228-242.
- อุไรวรรณ อมรมิตร, ณัฐสินี แสนสุข, และธนศักดิ์ รังสีพรหม. (2565). การศึกษาความสุขในชีวิตผู้สูงอายุ.
วารสารสังคมศาสตร์, 11(1), 226-127.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities.
Educational and Psychology Measurement, 30(3), 607-610.
- Matin S. (2000). *Positive Psychology : An Introduction*. Simon & Schuster.

บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษา ในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ธรรศยา หล้าอุดม^{1*}

¹ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต1, 0819599498, balloontadsaya@gmail.com

*ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, 0819599498, balloontadsaya@gmail.com

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
บทความวิชาการ คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา1; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ2; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา3; การพัฒนาวิชาชีพครู4 วันที่รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2568 วันที่แก้ไข: 9 มิถุนายน 2568 วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2568	บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในบริบทของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) โดยเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน การนิเทศการศึกษาในระบบ PLC ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาครูให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายใต้กรอบคิดของ PLC ที่นำเสนอในบทความนี้ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมเป็น ผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบกระบวนการนิเทศที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการจริงของโรงเรียนและครู 3) การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ และ 4) การส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (school network) ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมการนิเทศการศึกษา การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาในยุคดิจิทัล บทความยังเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่ในการส่งเสริมระบบนิเทศภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้มีความต่อเนื่อง มีคุณภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของครูและนักเรียนอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

The Role of Educational Service Area Offices in Supporting Educational Supervision within Professional Learning Communities

Tadsaya Laudom^{1*}

1 Deputy Director of Sisaket Primary Educational Service Area Office 1, 0819599498,
balloontadsaya@gmail.com

*Corresponding author, 0819599498, balloontadsaya@gmail.com

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Academic article</i> Keywords: Educational Supervision¹; Professional Learning Community²; Office of Educational Service Area³; Teacher Professional Development⁴ <i>Received: 25 May 2025</i> <i>Revised: 9 June 2025</i> <i>Accepted: 24 June 2025</i>	This article aims to analyze the role of Educational Service Area Offices in supporting educational supervision within the framework of Professional Learning Communities (PLCs). It highlights the promotion of collaborative learning among teachers and school administrators to sustainably enhance the quality of education management. Educational supervision under the PLC framework is considered a crucial mechanism for teacher development, enabling educators to design more effective and meaningful learning experiences. The article proposes four key strategies for developing educational supervision aligned with the PLC concept: (1) shifting the role of supervisors from controllers to facilitators of learning and academic leadership; (2) using evidence-based data to design supervision processes that address the actual needs and challenges of schools and teachers; (3) fostering a culture of participatory supervision built on trust and mutual communication between supervisors and supervisees; and (4) promoting inter-school learning networks. Educational Service Area Offices play a pivotal role in promoting educational supervision, supporting PLC development, and leveraging digital data and information systems to drive educational improvement in the digital era. The article also outlines strategic directions for enhancing the role of Educational Service Area Offices in fostering a continuous, high-quality, and responsive supervision system grounded in PLC principles. These approaches aim to genuinely meet the needs of both teachers and students, ultimately leading to more effective and sustainable improvements in the overall quality of education.

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ในบริบทของประเทศไทย การนิเทศการศึกษาในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกลไกเชิงระบบที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และติดตามการดำเนินงานทางวิชาการของสถานศึกษา ทั้งในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพครู (บุญทัน ดอกไธสง, 2563) อย่างไรก็ตาม การนิเทศในปัจจุบันยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ เครื่องมือ และแนวทางที่ใช้ ทำให้ผลของการนิเทศยังไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะหน่วยงานระดับกลางระหว่างส่วนกลางกับสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานของโรงเรียนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเปลี่ยนแปลงเชิงวิชาชีพ หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการนิเทศให้เกิดผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพ คือแนวคิดเรื่อง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการเรียนรู้ร่วมกัน แบ่งปันองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (DuFour & Eaker, 2008) แนวคิดนี้ส่งผลให้การพัฒนาครูไม่ได้เกิดขึ้นจากภายนอกเท่านั้น แต่เกิดขึ้นจากภายในองค์กรผ่านกระบวนการที่เน้นความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในหลายพื้นที่ยังขาดแนวทางที่ชัดเจน การนิเทศยังคงเน้นการตรวจสอบมากกว่าการพัฒนา ขาดระบบติดตามผลที่ต่อเนื่อง และยังไม่สามารถบูรณาการแนวคิดของ PLC เข้ากับการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการนิเทศการศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการนิเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิธีการทำงานของผู้บริหารเขตพื้นที่ และครู ให้ก้าวไปสู่การทำงานร่วมกันเชิงวิชาชีพที่มีคุณค่าและสร้างผลกระทบอย่างยั่งยืนต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นการนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บทบาทและศักยภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมชุมชนวิชาชีพของครู (2) ศึกษาแนวทางการนิเทศการศึกษาที่เชื่อมโยงกับ PLC อย่างเป็นรูปธรรม และ (3) เสนอแนะแนวทางที่เป็นไปได้ในการพัฒนาการนิเทศในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว บทความนี้จะอ้างอิงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนรู้ร่วมกันของครู และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบแนวทางการพัฒนา

ที่สอดคล้องกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในประเทศไทย โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในระดับปฏิบัติ ทั้งในด้านบุคลากร ทรัพยากร และโครงสร้างของระบบการศึกษา

1. การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยเฉพาะภายใต้แนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ปี พ.ศ. 2564 ได้ให้ความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ มาตรฐานระดับปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นระบบและมีทิศทางหนึ่งในหัวใจสำคัญของการนิเทศในยุคใหม่คือการ ใช้ข้อมูลจากการประเมินความจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อกำหนดประเด็นการนิเทศที่ตรงตามบริบทของแต่ละโรงเรียน รวมทั้งการนำนโยบายของต้นสังกัดมาแปลงเป็นแผนงานที่ชัดเจน มีเป้าหมายในการพัฒนาที่วัดผลได้ โดยเน้นการวางแผนร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ทำให้การนิเทศกลายเป็นกระบวนการที่มีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงการกำกับหรือควบคุม สอดคล้องกับ อุดุลย์ แสนสืบ (2565) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการให้การชี้แนะช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนครูในการจัดการเรียนการสอนหรือทำงานจากผู้บริหารหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา

ศจีทิพย์ ตาลพันธ์ (2565) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือกันระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน ร่วมกันวางแผนออกแบบแก้ไข ปรับปรุง พัฒนางาน โดยการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุด ขณะที่ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการบริหาร การศึกษาเพื่อ ชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับ ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

กล่าวโดยสรุป นิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เช่น ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คำปรึกษา ชี้แนะ ส่งเสริม และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้การนิเทศเน้นการมีส่วนร่วม การวางแผนร่วมกัน และการใช้ข้อมูลจากการประเมินความจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน รวมถึงการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานและเป้าหมายของการศึกษา

1.1 จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานทางการศึกษา ทั้งยังมุ่งเน้นการพัฒนาครูในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และจิตวิญญาณความเป็นครู เพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนและสถานศึกษาโดยรวม และการนิเทศถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในยุคที่การศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยีและสังคม นอกจากนี้ การนิเทศยังช่วยเชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงในห้องเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถปรับกระบวนการทำงานให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษาระดับชาติ

สงัด อุทรานันท์ (2530) ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ 4 ประการ ดังนี้ 1) การพัฒนาค้น การนิเทศไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลลัพธ์เท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงภายในของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน ผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนที่ช่วยให้ครูพัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนางาน จุดมุ่งหมายของการนิเทศมิใช่เพื่อควบคุมหรือตรวจสอบเท่านั้น แต่เพื่อยกระดับคุณภาพของกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง การพัฒนางานในที่นี้จึงหมายถึงการปรับปรุงวิธีการสอน การออกแบบแผนการเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งบรรยากาศในชั้นเรียน ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น 3) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ การนิเทศที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความร่วมมือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้นิเทศไม่ใช่ผู้ควบคุม แต่เป็นผู้ร่วมพัฒนา ทำงานเคียงข้างกับครูและบุคลากรทางการศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสมอภาคจะช่วยส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการร่วมมือที่สร้างสรรค์ 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศควรเน้นการส่งเสริมแรงจูงใจให้กับครูและบุคลากร ด้วยการให้กำลังใจ ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งของการทำงาน และมองปัญหาในแง่ของโอกาสในการพัฒนา ไม่ใช่การจับผิดหรือวิจารณ์เพียงอย่างเดียว เพราะการสร้างขวัญและกำลังใจเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้บุคลากรมีแรงผลักดันและความตั้งใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

กรองทอง จิรเดชากุล (2550) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ใน 2 ระดับ คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายทั่วไป มุ่งเน้นไปที่การวางรากฐานของระบบการนิเทศในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศสามารถปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนได้อย่างเข้าใจและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาครู ทั้งในแง่ความสามารถทางวิชาชีพ การให้ความช่วยเหลือด้านการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการส่งเสริมให้ครูเติบโตและเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ 2) จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นการเจาะจงไปที่การพัฒนาพฤติกรรมปฏิบัติงานของครูในด้านต่าง ๆ โดยเน้นให้โรงเรียนมีแผนการนิเทศที่ชัดเจน และส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์และปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ยังเน้นให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้อย่าง

เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการสาระวิชา และการส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริม การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนและงาน โดยเน้นการส่งเสริมความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายของการนิเทศยังครอบคลุมถึงการสร้างความร่วมมือที่ีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ การส่งเสริมขวัญและกำลังใจ การวางระบบการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสนับสนุนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)

แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันทุกฝ่ายของโรงเรียน โดยเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1896 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ชาวอเมริกัน ได้สร้างแนวคิดนี้มาจากโรงเรียนทดลอง (Laboratory School) สังกัดอู่มหาวิทยาลัยชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา หลัง ค.ศ. 1910 แนวคิดนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปยังแต่ละประเทศในช่วง ค.ศ. 1970 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาในระบบพิพัฒนนิยม (Progressivism) โรงเรียนแบบเปิด (Open School) ในประเทศสหรัฐอเมริกา (ซานโต มานาบุ, 2559) โรงเรียนมีครูเป็นผู้นำในด้านการทดลองวิจัยลงมือปฏิบัติร่วมกัน (Learning by Doing) เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ในเวลาต่อมา Richard DuFour ได้เริ่มทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวคิดนี้ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกา และปี ค.ศ. 1998 ได้พัฒนาองค์ความรู้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง Richard DuFour ได้กล่าวว่า "PLC เป็นการแลกเปลี่ยน การวิพากษ์วิจารณ์ การสะท้อนผลการปฏิบัติ การทำงานร่วมกัน การร่วมมือรวมพลัง มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม"

2.1 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นแนวคิดที่เกิดจากการพัฒนาต่อยอดจากแนวทางด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management) องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจากการทำงานแบบโดดเดี่ยว สู่การพัฒนาในลักษณะร่วมมือร่วมใจเพื่อมุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง Hord, S.M. (2003) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง การที่กลุ่มของครูและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ซึ่งมีวิสัยทัศน์

ค่านิยม และเป้าหมายเดียวกัน ทำการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสมรรถนะตนเองในการจัดการเรียนการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2557) ได้อธิบายว่า PLC เป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานแนวคิดสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ “ความเป็นมืออาชีพ” และ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” โดยแนวคิดแรก คือ ความเป็นมืออาชีพ (Professional) ที่ไม่ได้หมายถึงเพียงความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้ที่เป็นมืออาชีพต้องไม่สร้างความเสียหายจากความเชี่ยวชาญของตนเอง มีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพ และมีความสุขจากการได้ใช้ความรู้ความสามารถเพื่อสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น นอกจากนี้ ความเป็นมืออาชีพยังหมายถึงการมีมาตรฐานในการเรียนรู้ เช่น การได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรวิชาชีพที่ได้รับการรับรองโดยองค์กรวิชาชีพ 2) แนวคิดเรื่องชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) หมายถึง การรวมกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษาโดยมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและสมรรถนะทางวิชาชีพของตนเอง ลักษณะเด่นของชุมชนนี้ คือ การมีปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องผ่าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การร่วมวิเคราะห์ปัญหา และการปรับปรุงวิธีการสอนร่วมกัน การเรียนรู้ใน PLC จึงเป็นการ “เรียนรู้ร่วมกัน” มากกว่าการสอนกัน โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้ในพื้นที่จริง (Field-Based Learning) และการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ (Work Collaborative) นอกจากนี้ การเป็นสมาชิกของชุมชนวิชาชีพยังหมายถึง ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-Accountable) ในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การรอให้ผู้อื่นมากำหนดหรือควบคุม การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอย่างเป็นระบบจึงถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของ PLC ที่จะส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเกิดขึ้นจากภายใน ไม่ใช่เพียงแค่คำสั่งจากภายนอก สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครูผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร ที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีมเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารแบบผู้ดูแล สนับสนุน ส่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ เปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

2.2 แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การนิเทศการศึกษาภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาการนิเทศในบริบทนี้ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก ได้แก่

1) การปรับเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมเป็นผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และผู้นำทางวิชาการถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบัน โดย

ศึกษานิเทศก์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเหมือนในอดีต แต่ยังเป็นผู้ที่สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของครูในเชิงลึก ผ่านการทำหน้าที่เป็น “โค้ช” และ “ที่ปรึกษา” ที่ช่วยพัฒนาทักษะและศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง (Darling-Hammond et al., 2017) การเป็นโค้ชในที่นี้หมายถึง ศึกษานิเทศก์จะทำหน้าที่ร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะผ่านกระบวนการสะท้อนคิด (reflection) และการให้คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงตามบริบทของครูแต่ละคน (Knight, 2011) ซึ่งต่างจากบทบาทเดิมที่เน้นการตรวจสอบผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ บทบาทของศึกษานิเทศก์ในฐานะที่ปรึกษา มีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้ครูได้กล้าเปลี่ยนแปลงและพัฒนาวัตกรรมการสอน การให้คำปรึกษาจะช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนวิชาชีพ (Vescio, Ross, & Adams, 2008) ทำให้ครูรู้สึกได้รับการสนับสนุนและพร้อมที่จะทดลองวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

2) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบกระบวนการนิเทศเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและครู การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ เช่น ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมการสอน หรือข้อเสนอแนะจากครู มาวิเคราะห์และประมวลผล จะช่วยให้ศึกษานิเทศก์สามารถระบุปัญหาและจุดอ่อนที่แท้จริงได้อย่างแม่นยำ (Mandinach & Gummer, 2016) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์นี้ช่วยให้กระบวนการนิเทศมีความเฉพาะเจาะจงและตอบโจทย์มากกว่าการใช้วิธีการนิเทศแบบทั่วไป โดยศึกษานิเทศก์สามารถออกแบบกิจกรรมนิเทศ และการพัฒนาวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการและสภาพจริงของครูแต่ละคนหรือแต่ละโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาก่อเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิผลสูงสุด (Marsh, Pane, & Hamilton, 2006) นอกจากนี้ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ยังสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในการดำเนินงานนิเทศ ทำให้ครูมีความมั่นใจและร่วมมือในการพัฒนาตนเองและการจัดการเรียนการสอน การที่ครูเห็นข้อมูลจริง ๆ ที่สะท้อนปัญหาและความต้องการ จะช่วยสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการปรับปรุงพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง (Coburn & Talbert, 2006) ดังนั้น การนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาใช้ในการออกแบบกระบวนการนิเทศจึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้การนิเทศการศึกษามีความตรงประเด็น มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของครูและโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

3) การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ในกระบวนการนิเทศแบบนี้ การสื่อสารจะเป็นแบบสองทาง (two-way communication) ซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งผู้นิเทศและครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และประสบการณ์อย่างเสรี (Fullan & Hargreaves, 2016) การนิเทศแบบมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการให้คำแนะนำหรือการประเมินผลงานจากผู้นิเทศเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจและพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระหว่างกันช่วยให้ครูรู้สึกได้รับการสนับสนุนและเห็นคุณค่าในบทบาทของตน ส่งผลให้เกิดความมั่นใจและพร้อมเปิดรับการเปลี่ยนแปลง (DuFour, & Eaker, 2008)

4) การส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (school network) เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยเครือข่ายเหล่านี้จะช่วยให้โรงเรียนต่าง ๆ สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากร รวมถึงร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน (Hargreaves & Fullan, 2012) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ที่สมาชิกในเครือข่ายร่วมกันตั้งเป้าหมาย พัฒนาแนวทางปฏิบัติ และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง (DuFour, 2004) ซึ่งช่วยกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระบบการศึกษา และลดความโดดเดี่ยวของครูและโรงเรียนที่ทำงานเพียงลำพัง นอกจากนี้ การทำงานในเครือข่ายยังช่วยเพิ่มศักยภาพของครูและผู้บริหารในด้านการพัฒนาวัตกรรมและการบริหารจัดการศึกษา ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะและแนวทางการสอนใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (Hargreaves, 2010)

สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะครูและผู้บริหาร ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและยกระดับสมรรถนะทางวิชาชีพของตนเอง ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความเป็นมืออาชีพ มีความรับผิดชอบร่วมกัน และมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ มากกว่าการทำงานแบบโดดเดี่ยวหรือเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้ฝ่ายเดียว โดยมีแนวทางในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมเป็นผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และผู้นำทางวิชาการ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบกระบวนการนิเทศ การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วม และการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (school network)

3. บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การนิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ถือเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมการนิเทศภายในสถานศึกษาและการพัฒนาชุมชนวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน

1. การส่งเสริมการนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ และสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ครูต้องเผชิญกับความหลากหลายของผู้เรียน เทคโนโลยีใหม่ ๆ และความคาดหวังของสังคม การนิเทศจึงไม่ใช่เพียงการตรวจสอบหรือประเมินผลเท่านั้น แต่ควรเป็นกระบวนการที่เลี้ยง (Mentoring) การให้คำปรึกษาเชิงวิชาชีพ (Coaching) และการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการพัฒนาตนเองของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทในการกำหนดนโยบายการนิเทศในระดับเขต พัฒนาระบบนิเทศให้มีประสิทธิภาพ โดยมีศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เขตพื้นที่ยังทำหน้าที่ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูผู้ช่วยและครูใหม่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับวิธีการสอนให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ การนิเทศยังสามารถเป็นเวทีให้ครูสะท้อนแนวปฏิบัติของตนเอง และรับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่จึงควรส่งเสริมแนวคิด “นิเทศเพื่อพัฒนา” มากกว่านิเทศเพื่อควบคุม โดยเน้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างศึกษานิเทศก์กับครู และส่งเสริมการนิเทศแบบร่วมมือ (Collaborative Supervision)

2. การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของครูในโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน ที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี การวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ และการร่วมกันแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนา PLC อย่างเป็นระบบ และเป็นวัฒนธรรมองค์กรตามแนวคิดของ DuFour et al. (2016) ชุมชนวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะสำคัญ เช่น การมีพันธกิจร่วมกัน การมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของครู การใช้ผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นตัวขับเคลื่อน และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เขตพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมสิ่งเหล่านี้ได้ผ่านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดับเขต การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการพัฒนาตนเองของครู และการเชื่อมโยงโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีให้เป็นต้นแบบแก่โรงเรียนอื่น ๆ นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่ควรมีบทบาทในการประเมินความก้าวหน้าและคุณภาพของ PLC โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสะท้อนผลการเรียนรู้ของครูและนักเรียน เพื่อให้ PLC เป็นกลไกที่มีชีวิตและต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นตามนโยบายเท่านั้น

3. การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาในยุคดิจิทัล ข้อมูลสารสนเทศเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามผลการดำเนินงาน เขตพื้นที่การศึกษาสามารถใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการพัฒนาครูและสถานศึกษาอย่างแม่นยำ ฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้บริหารเขตทราบถึงความต้องการจำเพาะของแต่ละโรงเรียน รวมถึงสามารถจัดสรรทรัพยากรและบุคลากรอย่างเหมาะสม เขตพื้นที่ควรจัดให้มีระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลการนิเทศ การพัฒนา PLC ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการประเมินสมรรถนะของครู เพื่อใช้ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาครูที่ตรงตามความ

ต้องการ ยิ่งไปกว่านั้น การใช้ข้อมูลยังสามารถทำให้เขตพื้นที่สามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลได้อย่างมีหลักฐาน (Evidence-based supervision) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่สำคัญของการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน

บทสรุป

การนิเทศการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาการนิเทศในยุคปัจจุบันจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงบทบาทการควบคุมและประเมินผลเท่านั้น แต่ต้องมุ่งสู่การเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้แนวคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน แนวทางในการพัฒนาการนิเทศการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรประกอบด้วย การปรับบทบาทของศึกษานิเทศก์จากผู้ควบคุมมาเป็น “ผู้นำทางวิชาการ” และ “โค้ช” ที่ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกระบวนการนิเทศบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน การสร้างวัฒนธรรมของการนิเทศแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ครูและผู้นิเทศสื่อสาร แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างเท่าเทียม และการส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะและนวัตกรรมร่วมกัน

ในขณะเดียวกัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการนิเทศภายใต้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ 1) การส่งเสริมการนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) 2) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) 3) การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการนิเทศ (Evidence-Based Supervision) บทบาทใหม่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตพื้นที่ไม่ได้เป็นเพียงหน่วยบริหารเชิงนโยบายเท่านั้น แต่เป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ” ที่ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน เพื่อสร้างระบบนิเทศและ PLC ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนวัฒนธรรมการนิเทศเป็นแบบมีส่วนร่วม เกิดแนวคิดการนิเทศที่สร้าง “ความสัมพันธ์เชิงบวก” และ “การสื่อสารสองทาง” ระหว่างศึกษานิเทศก์และครู ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจ ความเข้าใจร่วม และการเรียนรู้ร่วมกัน แทนที่ความสัมพันธ์แบบบนลงล่างหรือควบคุมตรวจสอบ การนิเทศการศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันบนฐานของวิชาชีพ ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โรงเรียนมีเครือข่ายแห่งความร่วมมือ และคุณภาพการศึกษาโดยรวมได้รับการยกระดับอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากบทความวิชาการเกิดแนวคิดใหม่และองค์ความรู้ที่สำคัญในบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ภาพที่ 1 บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศการศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- กรทอง จิระเดชากุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. ธราอักษรการพิมพ์.
- ชานโต มานาบุ. (2559). *การปฏิรูปโรงเรียนแนวความคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” กับการนำทฤษฎีมาปฏิบัติ*. จริง (กุลกัลยา ภูสิงห์, ผู้แปล). ปิโก (ไทยแลนด์).
- บุญทัน ดอกไธสง. (2563). *การนิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2557). *การโค้ชเพื่อการรู้คิด*. จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- ศจิตทิพย์ ตาลพันธ์. 2563. การนิเทศการศึกษา. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*. 5(2), 106-107
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการดำเนินงาน PLC ในสถานศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ* (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์มิตรสยาม.

- อดุลย์ แสนสืบ. (2565). แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายคุณภาพการศึกษา บางสะพานน้อย 3 (ไชยราช) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1: การนิเทศการศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 13(2), 53–75. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/259291>
- Coburn, C. E., & Talbert, J. E. (2006). Conceptions of evidence use in school districts: Mapping the terrain. *American Journal of Education*, 112(4), 469-495. <https://doi.org/10.1086/507472>
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute. <https://learningpolicyinstitute.org/product/effective-teacher-professional-development-report>
- DuFour, R. (2004). What is a professional learning community? *Educational Leadership*, 61(8), 6-11.
- DuFour, R., & Eaker, R. (2008). *Revisiting Professional Learning Communities at Work: New Insights for Improving Schools*. Solution Tree Press.
- DuFour, R., & Fullan, M. (2016). *Cultures built to last: Systemic PLCs at work*. Solution Tree Press.
- Fullan, M., & Hargreaves, A. (2016). *Bringing the profession back in: Call to action*. Learning Forward.
- Hargreaves, A. (2010). Creating a self-improving school system. *OECD Education Working Papers*, No. 54. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5km4psnmfd6b-en>
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. Teachers College Press.
- Hord, S. M. (2003). *Professional learning communities: Educators work together toward a shared purpose—improved student learning*. *Journal of Staff Development*, 30(1), 40–43.
- Knight, J. (2011). *Instructional coaching: A partnership approach to improving instruction*. Corwin.revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5-22. <https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1596077>
- Mandinach, E. B., & Gummer, E. S. (2016). What does it mean for teachers to be data literate: Laying out the skills, knowledge, and dispositions. *Teaching and Teacher Education*, 60, 366-376. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.06.001>

- Marsh, J. A., Pane, J. F., & Hamilton, L. S. (2006). *Making sense of data-driven decision making in education*. RAND Corporation
- Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning. *Teaching and Teacher Education*, 24(1), 80-91. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.01.004>

การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่

พรธิวา ปันนะสาร^{1*} สุวดี อุปปินใจ² ไพโรภ รัตนชวงค์³

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 678914026.crru@gmail.com

² มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, suwadee123@gmail.com

³ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, captpairop@gmail.com

*ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, 678914026@crru.ac.th

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
บทความวิชาการ คำสำคัญ: การบริหารงาน นิเทศ; การจัดการเรียนรู้โดยใช้ ปัญญาประดิษฐ์; ผู้บริหาร สถานศึกษายุคใหม่ วันที่รับบทความ: 21 กันยายน 2568 วันที่แก้ไข: 13 พฤศจิกายน 2568 วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 16 พฤศจิกายน 2568	การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการจัดการที่เป็นระบบ โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ และทักษะในการขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายผ่าน การวางแผน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดคุณภาพ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และ ชุมชน โดยยึดหลักคุณธรรม ความรับผิดชอบ และมาตรฐานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ถือเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพ ผู้เรียน ครอบคลุมการวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การ จัดการสอน การพัฒนาและใช้สื่อ รวมถึงการวัดและประเมินผล โดยมีหลักการ ที่ยึดความถูกต้องทางวิชาการ ความเป็นประชาธิปไตย ความยืดหยุ่น และการ สร้างสรรค์ การนิเทศที่มีคุณภาพต้องมีขั้นตอนการวางแผน ดำเนินการ สะท้อน ผล และประเมินผล โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่าง เหมาะสม ปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู พัฒนาวิชาชีพ และทำให้ ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหาร ยุคใหม่ต้องมีบทบาททั้งด้านวิชาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การ สนับสนุนงานวิจัย การใช้เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ ตลอดจนมีสมรรถนะ ด้านการคิดวิเคราะห์ การสร้างทีมงาน การพัฒนาตนเองและองค์กร

Supervision the management of learning using artificial intelligence for Modern School Administrators.

Phornthiwa Pannasan^{1*} Suwadee Uoppinjai² Pairoop Rattanachuwong³

¹Chiang Rai Rajabhat University, 678914026.crru@gmail.com

²Chiang Rai Rajabhat University, suwadee123@gmail.com

³Chiang Rai Rajabhat University, captpairop@gmail.com

*Corresponding author, 678914026.crru@gmail.com

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<i>Academic article</i> Keywords: <i>Supervision Administration; Artificial Intelligence in Learning Management; Modern School Administrators</i> <i>Received: 21 September 2025</i> <i>Revised: 13 November 2025</i> <i>Accepted: 16 November 2025</i>	Educational administration is a systematic management process led by visionary administrators with the knowledge and skills to drive work toward achieving goals thru planning, efficient resource utilization, promoting participation, and continuous development. Leadership is therefore a crucial factor in determining the quality of educational management to align with the needs of students, teachers, parents, and the community, adhering to principles of ethics, responsibility, and verifiable standards. The process of supervising learning management is considered a vital mechanism for improving student quality, encompassing curriculum analysis, learning management design, teaching management, media development and utilization, as well as measurement and evaluation. Its principles are based on academic accuracy, democracy, flexibility, and creativity. Quality supervision must involve planning, implementation, reflection, and evaluation stages, supported by administrators, knowledgeable personnel, a learning-conducive atmosphere, and appropriate use of technological media. These factors help boost teacher morale, promote professional development, and enable students to achieve the prescribed standards effectively. Modern administrators must play roles in academics, building collaborative networks, supporting research, utilizing technology and artificial intelligence, and possessing competencies in analytical thinking, team building, and personal and organizational development.

บทนำ

การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเป็นสิ่งที่ช่วยการขับเคลื่อนนโยบาย และกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและก่อให้เกิดศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด โดยต้องอาศัยการกำหนดขั้นตอน วิธีการอย่างเป็นระบบ มีการจัดการทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรด้านอื่น ๆ ให้คุ้มค่าที่สุด รวมถึงการประเมินผลเพื่อนำผลที่ได้กลับมาแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องและเหมาะสม อีกทั้งยังต้องคอยช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน และแก้ปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดความศรัทธา และความเชื่อมั่นในการบริหารงาน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารที่มีลักษณะด้านวิชาชีพและคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งมีความสามารถในการบริหารจัดการ การปฏิบัติงานที่ให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายหรือตามแบบแผนปฏิบัติที่ได้วางไว้ (ภารดี อนันต์นาวิ, 2557)

นิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นการมุ่งส่งเสริมให้ครูผู้รับการนิเทศได้พัฒนาการสอนของตนให้ดีขึ้น ภายใต้การดูแลของผู้นิเทศอย่างใกล้ชิด ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาครูให้เจริญก้าวหน้าในวิชาชีพแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมในด้านการเรียนการสอนของตนเองโดยที่ช่วยให้ตัวครูมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ พัฒนาการให้เข้มแข็งอันเกิดจากประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร (สุวดี อุปปินใจ, 2566 วชิรา เครือคำอ้าย, 2558)

ปัญญาประดิษฐ์ ได้เข้ามามีบทบาทต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก ซึ่ง เปรียบเสมือนจักรกลอัจฉริยะที่สามารถทำหน้าที่แทนมนุษย์ได้หลาย ๆ อย่างด้วยกัน และเทคโนโลยี AI ยังคงมีการพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และ การศึกษา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การนำปัญญาประดิษฐ์ มาใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว ความเป็นส่วนตัว และความเป็นธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น (อภิสรรา คชรัฐแก้วฟ้า, 2566 พงศกร เกิดวิเชียร, 2568)

ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องมีบทบาทในการบริหารจัดการ และมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดีต้องรู้ถึงเทคนิคในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ บริบท และสถานการณ์ มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาทักษะ สามารถนำหรือสร้างแรงจูงใจให้ ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย มีการวางแผนการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บริหารงานโดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน และรู้จักแสวงหาความรู้ให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงของสังคม พฤติกรรมของผู้บังคับบัญชาที่มีอิทธิพลเหนือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นการใช้ ศาสตร์หรือศิลป์ให้ร่วมกันทำงานได้อย่างเหมาะสม โดยใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชาหรือใช้อิทธิพลจูง ใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ จนบรรลุผล สำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มและองค์การ (สุธิกานต์ บริเอก, 2564สร้อยทิพย์ แก้วตา, 2565)

การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ ปัญญาการวิจัยที่ได้จากการสังเคราะห์คือ การบริหารสถานศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องบูรณาการ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เข้ากับ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อสร้างกระบวนการนิเทศ การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ครูเกิดการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีสมรรถนะทางดิจิทัล และสามารถยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษายุคใหม่ได้อย่างแท้จริง เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำไปใช้การบริหาร รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมการบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ปัญญาประดิษฐ์

การบริหารสถานศึกษา

การบริหาร เป็นกระบวนการดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ ด้วยการอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่มีความ เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการวางแผน มีขั้นตอน วิธีการและให้การบริหารดำเนินไปอย่างมีความราบรื่น บรรลุผล ด้วยเทคนิค วิธีการต่างๆ โดยการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สุวดี อุปปินใจ, 2565)

การบริหารสถานศึกษา เป็นการบริหารสถานศึกษาที่ผู้บริหารร่วมมือกับบุคลากรในโรงเรียน โดย ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนจึงต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะที่จะเป็น มีความเป็นผู้นำ มี วิสัยทัศน์ และสร้างแรงบันดาลใจ ให้การบริหารงานบรรลุอย่างมีระบบระเบียบตามกระบวนการการทำงาน มี วัตถุประสงค์การจัดการศึกษาผ่านการวางแผน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา โดยการมีส่วนร่วม ของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สามารถใช้ทรัพยากร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาสถานศึกษา (สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง, 2561)

หลักการบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษา รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางใช้คำสั่ง เพื่อการรักษาระเบียบวินัยในการทำงาน จากผู้บังคับบัญชาเพียงผู้เดียวเท่านั้น ใช้การกระจายอำนาจ โดย มอบหมายงานตามสายการบังคับบัญชารวมทั้งมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ตรงกับ ความสามารถของแต่ละบุคคล โดยกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ใช้หลักเหตุผลทั่วไป พิจารณาจากความเป็นไป ได้ของงาน ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม หลักการสนับสนุนพร้อมทั้งให้คำแนะนำที่ดี มีหลักถูกต้องสมบูรณ์ มี ข้อมูลพร้อมทำงานที่เชื่อถือได้ มีมาตรฐานที่กำหนดสามารถปฏิบัติได้ ดำเนินงานเป็นมาตรฐาน มีการรายงาน ผลการทำงานเป็นระยะ มีผลงานได้มาตรฐานและเสร็จตามเวลา ให้การให้ผลตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานดี และมี ประสิทธิภาพ ด้วยความยุติธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักการนิเทศ กำกับ ติดตาม ภายใต้วินัยแห่งตน ขององค์กรและเครือข่าย ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ เพื่อการบริหารที่ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การวางแผนกำหนดกรอบสถานศึกษาควร วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อจัดทำแผนที่ครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับ บริบท 2) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 3) การจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษาเอกชน 4) การ

คัดเลือกทรัพยากรบุคคล 5) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล 6) การวางแผนงบประมาณต้องครอบคลุม และ 7) การสนับสนุนและใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการศึกษา โดยมีกระบวนการที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารจัดการตนเองได้อย่างอิสระ ในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยมีแบบแผน วิธีการและขั้นตอนในการปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหาร ทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง, 2561)

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุนอำนวยความสะดวก โดยเป็นผู้นำทางวิชาการ บริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่าย ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการทำงาน เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารของโรงเรียนให้ชุมชนและสาธารณชนทราบ ปฏิบัติและแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับตำแหน่งงานหรืออำนาจ หน้าที่การทำงานที่ตนได้รับมอบหมายให้เหมาะสม มีความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ การกำหนดนโยบาย วางแผนการจัดการศึกษาควบคุม ดำเนินการให้บรรลุจุดหมายให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่สถานศึกษา (จรูณี แก้วเอียน, 2557 นพพงษ์ บุญจิตรากุล, 2557)

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถ ภาวะผู้นำ และวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการวางแผน การดำเนินงาน การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การบริหารสถานศึกษาครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้หลักการบริหารที่เน้นความยุติธรรม ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการมีคุณธรรม ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการ สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ และสื่อสารเชื่อมโยงกับชุมชน เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิผล

กระบวนการบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้

กระบวนการบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้ มีนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้กระบวนการบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้ มี 5 ขั้นตอน ไว้ดังนี้

1. การวางแผน (P-Planning)
2. การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing-I)
3. การดำเนินการนิเทศ (Doing-D)
4. การสร้างเสริมขวัญกำลังใจ (Reinforcing-R)
5. การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E)

มีรายละเอียด ดังนี้ 1) การวางแผน (P-Planning) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ จะทำ การประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศรวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศที่จัดขึ้น 2) ให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ (Informing-I) เป็น

ขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึง สิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการ อย่างไรและจะดำเนินการอย่างไรให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นตอนนี้จำเป็น ทุกครั้งสำหรับเริ่ม การนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และเมื่อมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ ยังเป็นไปไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็น ที่จะต้องทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง อีก ครั้งหนึ่ง 3) การดำเนินการนิเทศ (Doing-D) ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน 3 ลักษณะคือการปฏิบัติงาน ของผู้รับการนิเทศ(ครู) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ(ผู้นิเทศ) การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุน การนิเทศ (ผู้บริหาร) 4) การสร้างเสริมขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ (Reinforcing-R) เป็นขั้นตอนของ การเสริมแรง ของผู้บริหารซึ่งให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขั้นนี้อาจดำเนินไป พร้อมกับให้ผู้รับการนิเทศที่กำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงาน ได้เสร็จสิ้นแล้วก็ได้ 5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศนำผลการประเมินผล การดำเนินงานที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจาก การประเมินผลการนิเทศ หากพบว่ามีปัญหาหรือ มีอุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผล สมควรที่จะต้องปรับปรุง แก้ไข ซึ่ง การปรับปรุงแก้ไขอาจทำได้โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่ปฏิบัติใหม่ อีกครั้ง ในกรณีที่ผลงานยัง ไม่ถึงขั้นน่าพอใจหรือได้ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดไปแล้ว ยังไม่ถึง เกณฑ์ที่ต้องการ สมควรที่จะต้องวางแผนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดที่ควรพัฒนาหลังใช้วัตรกรรมด้านการเรียนรู้ เข้ามานิเทศ (ญานสมิทธิ์ นนทมาตร อ้างอิงจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

กระบวนการการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผนการนิเทศร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาสาเหตุของปัญหาตามบริบทของโรงเรียน สภาพในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน และความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน การจัดประชุมวางแผนการนิเทศกำหนดประเด็น กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้บริหารครูนักวิจัย และชุมชนในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียนเพื่อหา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียน การวางแผน จัดปฏิทินการนิเทศและจัดทำโครงการ นิเทศอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและวิเคราะห์ข้อมูลผลรายงานของสถานศึกษา สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2. การให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศโดยให้ความรู้ความเข้าใจขอบข่ายของการนิเทศภายใน เชิญ ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้ หรือครูที่มีประสบการณ์แก่บุคลากรในโรงเรียน

3. การดำเนินการตามแผนการนิเทศ ตามแผนการนิเทศตามปฏิทินโดยมีฝ่ายบริหารและฝ่าย วิชาการของโรงเรียนเป็นผู้นำในระหว่างดำเนินการนิเทศ ใช้รูปแบบการนิเทศและกิจกรรมการนิเทศที่ หลากหลาย โดยการนิเทศแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการและยืดหยุ่นกับสถานการณ์ให้ข้อมูลย้อนกลับ หลังการนิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลอย่างเป็นระยะและต่อเนื่องและการใช้รูปแบบกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4. การสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศ โดยสร้างแรงจูงใจทางบวกและทัศนคติที่ดีต่อการ นิเทศภายใน การชมเชย และให้คำแนะนำอย่างกัลยาณมิตร ให้คำแนะนำข้อนิเทศโดยสร้างแรงผลักดันให้

ครูผู้สอนเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะพัฒนา การจัดการเรียนการสอนที่ดียิ่งขึ้น และ 5. การรายงานและสรุปผลการนิเทศ ดำเนินการ สรุปผลการนิเทศรายงานผลและนำผลการนิเทศมาปรับปรุง แก้ไขและร่วมกันวางแผน การนิเทศระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศวิเคราะห์หาจุดที่ควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น (วัลลิภา สมฤทธิ์, 2565)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ได้ว่า กระบวนการบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนการนิเทศร่วมกัน โดยผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ วางแผนการนิเทศ มีการประชุมชี้แจง ประชุมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา กำหนดจุดประสงค์ เป้าหมายของการนิเทศ กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา มีการจัดบุคลากรมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบ จัดปฏิทินการนิเทศและจัดทำโครงการนิเทศอย่างเป็นระบบ 2) การให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน เชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้ เพื่อให้ครูมีองค์ความรู้และพร้อมที่จะปฏิบัติงานนั้นๆ ได้อย่างดีและถูกต้อง 3) การดำเนินการนิเทศ โดยการปฏิบัติงาน ของผู้รับการนิเทศ(ครู) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ(ผู้นิเทศ) การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุน การนิเทศ(ผู้บริหาร) การนิเทศนั้น ควรดำเนินการไปตามข้อตกลงที่ได้ ทำร่วมกันในก่อนที่จะลงมือนิเทศควรดำเนินการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศก่อนที่จะนิเทศ ในการวางแผนร่วมกันจะช่วยสร้าง ความคุ้นเคยและสร้างความไว้วางใจต่อผู้นิเทศ ควรจะเข้าไปพร้อม กับครู และควรออกจากห้องเรียนพร้อมกับครูผู้รับการนิเทศ ควรใช้เทคนิควิธีการนิเทศหลาย ๆ แบบและควรให้มีการเปลี่ยนบทบาทในการนิเทศ ให้ ข้อมูลป้อนกลับ แก่ผู้รับการนิเทศควรเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม และยึดจุดประสงค์ 4) การสร้างเสริมขวัญกำลังใจให้แก่ผู้รับการนิเทศ โดยการเสริมแรงของผู้บริหารซึ่งให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน การสร้างเสริมกำลังใจของผู้นิเทศนั้น จะทำได้โดยใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ สร้างความคุ้นเคย เป็นกันเองเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และเกิดความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนที่ดียิ่งขึ้น 5) การประเมินผลการนิเทศ โดยการนำผลการนิเทศมาปรับปรุง แก้ไขและร่วมกันวางแผน การนิเทศระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศวิเคราะห์หาจุดที่ควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้รับการนิเทศ ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นการถาวร สามารถช่วยเหลือตนเองได้แล้ว สำหรับกรณีที่ ไม่ได้ผลตามจุดมุ่งหมายก็จะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขใน ส่วนที่บกพร่องหรือมีจุดอ่อน หากบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายแล้วต้องการหยุดกระบวนการทำงาน ก็ถือว่าการนิเทศบรรลุเป้าหมาย

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้

ปัญญาประดิษฐ์ เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้คอมพิวเตอร์ทำงานคล้ายสมองมนุษย์ในการคิดเลียนแบบความสามารถของมนุษย์ที่ซับซ้อน การเรียนรู้ ประมวลผลข้อมูลปริมาณมาก การใช้ภาษารู้จักระกัแก้ไข ปัญหา ตัดสินใจหรือทำนายตามข้อมูลและ ปัญญาประดิษฐ์ AI สามารถเลียนแบบพฤติกรรมทางปัญญาของมนุษย์ บางกรณีสามารถทำงานได้ดีกว่ามนุษย์ในด้านความเร็วและความแม่นยำ และสามารถไปถึงขั้นเรียนรู้ด้วยตนเองได้ (แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พ.ศ. 2565 –2570)

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ได้ว่า การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 1) วางแผน โดยใช้ Zoom, Google meet และ Microsoft Teams 2) ดำเนินการ ออกแบบเครื่องมือ โดยใช้ Line, Facebook, Zoom, Google meet, Google sites, Google Classroom และ YouTube 3) สะท้อนผล โดยใช้ Zoom, Google site และ Google Classroom 4) ประเมินผล โดยใช้ Zoom Meeting, Line Meeting และ Google meet (วชิรา เครือคำอ้ายและคณะ, 2564 กฤษณะไกรสี ปุณยณัฐ ทองศรีและคณะ, 2567 และ อภิรักษ์ ปาसानะเก, 2568)

สรุปได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์ คือเทคโนโลยีที่ทำให้คอมพิวเตอร์คิดและเรียนรู้ได้เหมือนมนุษย์ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก สื่อสาร และตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบัน ปัญญาประดิษฐ์ มีบทบาทสำคัญในการศึกษา โดยช่วยให้การบริหารและนิเทศการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้ระบบออนไลน์อย่าง Google Meet หรือ Zoom ในการประชุม การใช้สื่อ Microlearning ให้ความรู้ครู และการประเมินผลด้วย Big Data ผู้บริหารสามารถใช้ AI วางแผน ติดตาม และประเมินผลการสอนได้อย่างรวดเร็ว และแม่นยำ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา ซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชนโดยมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการบริหาร สามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท และสถานการณ์ สามารถตัดสินใจสั่งการเพื่อให้งานเกิดความราบรื่น เป็นประโยชน์ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่กำหนด ภายใต้หลักนิติธรรมและคุณธรรมจริยธรรม (พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2556 สุภิกานต์ บริเอก, 2564)

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 รู้ทันการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวและรับมือทันต่อการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลงโดยใช้หลักความร่วมมือ มีความเป็นประชาธิปไตยหลักประชาธิปไตย มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นผู้นำทางเทคโนโลยี ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร มีความสามารถใช้ข้อมูล และการวิจัยในการพัฒนาการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษา ตามมาตรฐาน สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และเกิดประโยชน์สูงสุด ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (สร้อยทิพย์ แก้วตา, 2565 พรวิภา เขยกลิน, 2566)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรสำคัญที่รับผิดชอบการบริหารงานในสถานศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ สามารถ

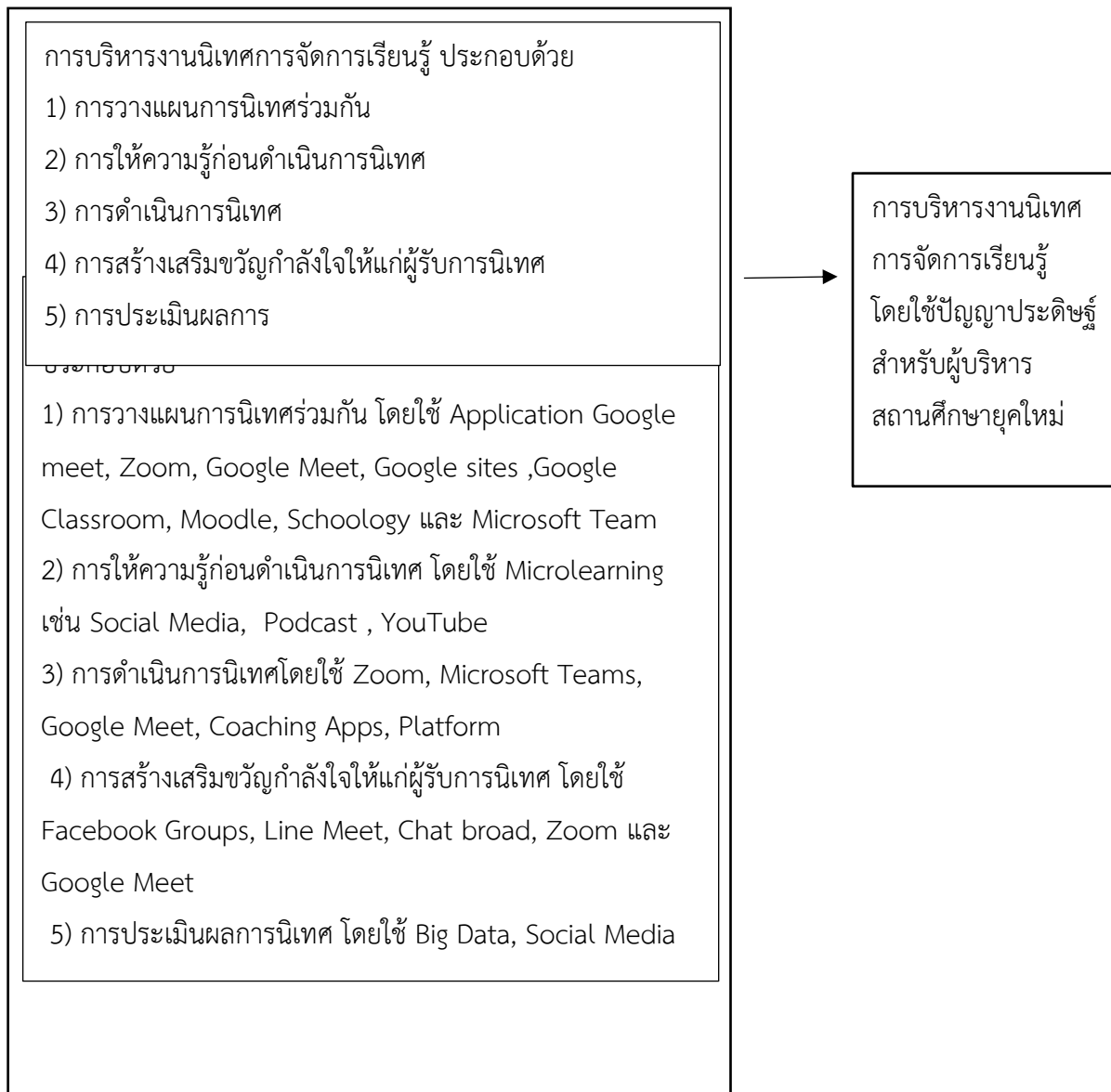
ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักนิติธรรมและคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารยุคใหม่ต้องมีวิสัยทัศน์ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 มีภาวะผู้นำ ยึดหลักประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้นำทางเทคโนโลยี ใช้ข้อมูลและงานวิจัยในการพัฒนาการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและบรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารและนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยผู้บริหารต้องมีบทบาทสำคัญในการวางแผน ขับเคลื่อน กำกับ ติดตาม และประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะทางดิจิทัล สามารถพัฒนาตนเองและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง เทคโนโลยีที่ทำให้ระบบคอมพิวเตอร์สามารถคิด วิเคราะห์ และเรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผลคล้ายมนุษย์ โดยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ในการบริหารและนิเทศการจัดการเรียนรู้ เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ Google Meet หรือ Zoom เพื่อการนิเทศแบบทางไกล การใช้สื่อ Microlearning เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ครู รวมทั้งการประเมินผลด้วยข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถติดตาม วิเคราะห์ และประเมินผลการจัดการเรียนการสอนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ ยังช่วยสร้างระบบบริหารที่เปิดโอกาสให้ครูได้รับคำแนะนำแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Feedback) และพัฒนาคุณภาพการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จึงต้องเป็นผู้นำทางวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูลจริง มีความสามารถในการใช้ AI เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางการบริหารและการนิเทศ ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายให้เกิดพลังร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารต้องยึดมั่นในหลักนิติธรรม คุณธรรม และประชาธิปไตย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ เป็นแนวทางที่สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารแบบดั้งเดิมสู่การบริหารเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารต้องบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับภาวะผู้นำและการจัดการอย่างมีระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพครูและนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ สร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และก้าวสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ เรื่อง การบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่

องค์ความรู้ใหม่นี้เสนอแนวทางการบริหารงานนิเทศการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และเครื่องมือดิจิทัลเข้ากับกระบวนการนิเทศ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยกระบวนการบริหารงานนิเทศประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนการนิเทศร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและเป้าหมายร่วมระหว่างผู้บริหารและครู โดยใช้ Application เช่น Google Meet, Zoom, Google Sites, Classroom, Moodle, Schoology และ Microsoft Teams 2) การให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ เพื่อ

เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพผู้รับการนิเทศ โดยใช้ Microlearning Tools เช่น YouTube, Podcast และ Social Media ในการให้ความรู้เบื้องต้น 3) การดำเนินการนิเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการสอนตามสภาพจริง โดยใช้ Coaching Platform และ Big Data ในการดำเนินการและประเมินผลนิเทศ 4) การสร้างแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ Social Media และ Online Communities เช่น Facebook Groups, Line Meet, Chat Board เพื่อสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมและ 5) การประเมินผลการนิเทศ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นการบูรณาการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงจากการนิเทศแบบดั้งเดิม ไปสู่การนิเทศอัจฉริยะ ที่เน้นข้อมูลเชิงหลักฐาน การมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. จาก https://academic.obec.go.th/images/document/1559878925_d_1.pdf
- จรุณี แก้วเอียน. (2557). *เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ*. ชานเมืองการพิมพ์.
- ญาสุมินทร์ นนทมาตร. (2564). *การพัฒนารูปแบบการบริหารการนิเทศภายในด้วยเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนบ้านดงมะไฟสามัคคีราษฎร์อุทิศ. โรงเรียนบ้านดงมะไฟสามัคคีราษฎร์อุทิศ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ*
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2557). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. ตีรณสาร.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2557). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). มนตรี.
- วชิรา เครือคำอ้าย. (2558). *ตำราการนิเทศการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ส.การพิมพ์.
- วัลลิภา สมฤทธิ์. (2565). *แนวทางการบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. วารสารครุศาสตร์ศึกษาวชิราวุธวิทยาลัราชภัฏเชียงราย*, 6(3), 175-198.
- สุธิกานต์ บริเอก. (2564). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.
- สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง. (2561). *การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร*.

- สุวดี อุปินใจ และคณะ. (2565). ระบบและกลไกการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต. *วารสารศิลปะการจัดการ*, 6(3), 1369-1391.
- สุวดี อุปินใจ. (2566). *การนิเทศและการพัฒนานวัตกรรมการนิเทศการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์ขอบพิมพ์จำกัด.
- สร้อยทิพย์ แก้วตา. (2565). *คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21. การค้นคว้าอิสระศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- อภิสรดา คชรัฐแก้วฟ้า. (2566). *การศึกษาผลกระทบจากการยอมรับใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานออฟฟิศในประเทศไทย. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.*